

84(2=411.2)6
4-885

К ЧУКОВСКИЙ

ДОКТОР АЙБОЛНТ

2 ГОРНО-АЛТАЙСК

1956

P2
4-88

68489
0

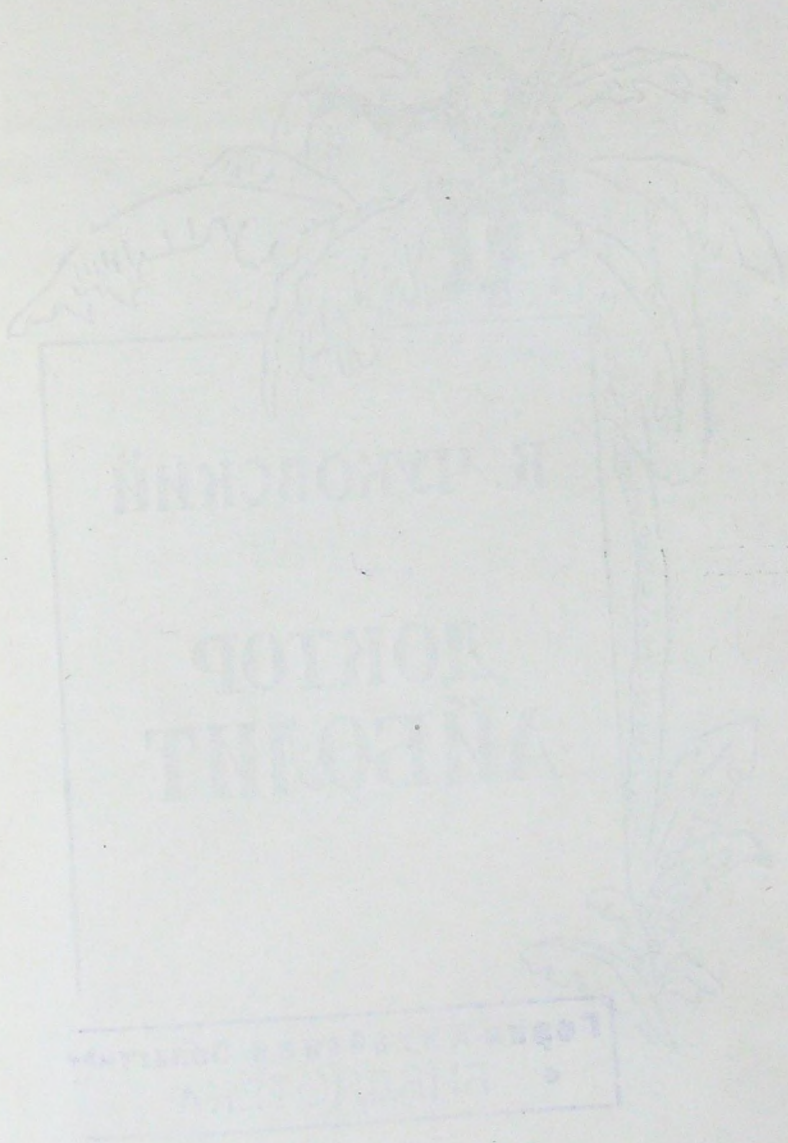
К. ЧУКОВСКИЙ

ДОКТОР
АЙБОЛИТ

Горно-Алтайская Областная
• БИБЛИОТЕКА

Горно-Алтайский книжный
издательство — 1956

84(a=421, 2/6-4
4-885

0012

5-4KH-DA

Баштапкы куучын

КИЖИ-КИЙИКТЕРДИҢ ОРООНЫНА ЖОРУКТАГАНЫ

1. ДОКТОР ЛО ОНЫҢ АНДАРЫ

Бир доктор журтаган. Ол јакшы кижі болгон. Оны Айболит деп адайтан. Ол Варвара деп чу-гулчы эјелү болгон.

Доктор ак-јарыктын үстүнде ончозынан ла тыг андарды сүйүтен. Онын комодында койондор јаткандар. Онын шкабында тийин отуратан. Диванында кату түктү ёж јадатан. Қайырчагында ак чычкандар отургылайтан. Мында ок, турада, карыган ат турган, оныла коштой де-зе — уй.

Је бойынын бастыра андарынан доктор Айболит ончозынан ла тыг Кика деп суукушты, Авва деп ийтти, Хрю-Хрю деп чочкочокты, Қарудо деп попугайды ла Бумба деп үкүни сүйген.

Доктордын туразында ондый көп андар жур-тап јатканына онын чукулчы эјези Варвара ого сүрекей чукулданып туратан.

— Олорды мынан тургуза ла чыгара сүр! — деп кыйгыратан. — Олор јагыс ла тура кирлеп јадылар. Бу јескинчилү чычкандарла, чочколорло кожо јадар күүним де јок!

— Јок, Варвара, олор јескинчилү эмес — деп, доктор айдатан, — олор менин турамда јадып турганына мен тын сүүнип јадым.

Доктор Айболитке эмденерге келген улус онын андарынан коркуп туратандар. Бир үй кижиге ого келеле, диванга отурды, диванда дезе кату түктү ёж уйуктап јаткан. Үй кижиге ёжты көрбөй отурала, — ого-го-го! — деп кыйгырып, потолокко јетире секирди, оны ёжтын курч ийнетүктери сүрекей ачу кадаган.

— Мындый коркушту доктордо качан да эмденбесим! — деп, ол үй кижиге кыйгырды. — Бойынын јескинчилү андарын эмдесин!

— Андар јескинчилү эмес — деп, доктор каруузын берди. — Улус менде эмденбеске турган болзо, керек јок. Мен андарды эмдеерим. Меге оору жирафалар, айулар, слондор келгилезин — мен бастыраларын күүнзеп эмдеерим.

Андар эмденерге доктор Айболитке јүрер болдылар. Доктор андардын тилине үренип алды.

Бир катап ого ат келеле, айтты:

— Лама-воной-фифи-куку!

Аттын тилиле мынайда айтканын доктор тургуза ла ондоп алды:

«Менин көзим оорып јат. Меге очка беригер». Доктор ого айтты:

— Капуки, кануки!

Аттын тилиле мынайда айтканы:

«Өрө-базып, отурыгар».

Ат отурды, доктор ого очка кийдирип берерде, көзи оорыбай барды. Ол сүреен жакшы көрөр болды.

— Чака! — деп, ат айдала, куйругыла шыйманып, ором жаар мантады.

«Чака» аттын тилиле «быйаным жетсин» дегени.

Удабай көстөри коомой андар ончозы доктор Айболиттен очка алдылар. Атар очкалу жүрер болдылар, уйлар — очкалу, кискелер ле ийттер — очкалу. Керек десе карыган каргаалар да очка жокко уйазынан учпайтандар.

Докторго эмденерге андар ла куштар күнүн сайын там ла көптөн келип турдылар. Эчкилер ле түлкүлөр келип, турналар ла жарганаттар учуп келип турдылар.

Доктор Айболит бастыразын эмдейтсн, же кем-

нен де акча албайтан, ненинг учун дезе ийттерде, каргааларда ла јарганаттарда акча кайдан болотон!

Удабай кажы ла агаштын аразында мындый јар јапшырып койдылар:

Андарга, куштарга
Больница ачылган.
Ондо эмденерге
Капшай барыгар!

2. чичи кижикийик

Бир катап энирде, бастыра андар уйкуда јардарда, доктордын эжигин кем де токулдатты.

— Кем ондо? — деп, доктор сурады.

— Бу мен — деп, араай үн каруузын берди.

Доктор эжикти ачып ийерде, турага арык ла кирлү кижикийик кирип келди. Доктор оны диванга отургузала, сурады:

— Сенин нен оорып јат?

— Мойыным — деп айдала, ол ыйлай берди.

Онын мойынындагы бууны доктор бу ла ойдо көрүп ийди.

— Мен чукулчы тонокчыдан качкам — деп, кижикийик айтты. — Тонокчы мени соккон, кыйнаган, бойын ээчидип, кайда ла јединип јүрген.

Доктор кайчы алала, бууны кезип ийди, кижикийиктин мойынын коркушту кайкамчылу сүркүшле сүртүп ийерде, мойыны тургуза ла оорыбай барды. Онын кийинде ол кижикийикти тоскуурдын ичинде јунала, ого курсак берип, айтты:

— Менде јат, кижикийик. Мен сени јаман көргүспеске јадым.

Кижик-кийик тыг сүүнген. Же ол столдо отурып алып, жаан кузуктар жарып жип турарда, турага онын чугулчы ээзи — тонокчы кийдире жүгүрип келди.

— Кижик-кийикти меге бер! — деп, ол доктор Айболитке катуланып кыйгырды.

— Бербезим! — деп, доктор айтты. — Мен оны сеге кыйнаттырбаска турум. — Тонокчы чугулданала, докторды тамагынан тудуп, оны согорго сананды. Же доктор айтты:

— Мынан тургуза ла бар! Сен керижип, согужар болзон, мен Авва ийдимди кычыарарым, ол сени тудуп ийер.

Авва турага мантап киреле, казыр айтты:

— Рррр...

Ийттинг тилиле мынайда айтканы:

«Бу јерден кач, оног башка мен сени тударым».

Тонокчы коркуйла, кача берди. Кижик-кийик доктордо артып калды. Удабай оны андар сүүйле, Чичи деп адап алдылар, «чичи» андардын тилиле «күлүк» дегени.

3. ДОКТОР АЙБОЛИТТИҢ ИШТЕНИП ТУРГАНЫ

Доктор Айболитке эмденерге андар күнүн ле сайын келип турдылар. Койондор, айуяктар, койлор, сангыскандар, төөлөр—бастыразы ого ыраактаң мантап, учуп келип туратандар. Кемнинг ичи, кемнинг тижги оорып турган. Доктор олордын бастыразына эм бергенде, олар тургуза ла жазыла беретендер.

Бүгүн Айболитке куйругы жок уулак келди, доктор ого койоннын куйругын жаба көктөп берди.

Онын кийининде крокодил
Телефонло куучындады:
«Мен билбей туруп каргааны,
Каргааны жудуп ийдим!»

Крокодилге барып, ого операция эдер керек болгон.

Онын кийининде үкү келди:
«Қарагуланын бажы оорыды!»

Чичи кижикийикти аптекага ийип, оору қарагуланы эмдеерге эм алар керек болгон.

Онын кийининде кара бака секирип келди:

«Доктор, доктор, бегемотты аргада!
Бегемот тыг ыксыды!»

Бегемотко эм экелдирерге аптекага Бумба үкүни ийер керек болгон.

Онын кийининде, оорып турган андар жүргүлей берерде, онын эжигинин ары жанында не де шылыраганын доктор Айболит угуп ийди.

— Киригер! — деп, доктор Айболит кыйгырды.

Ого кунукчыл көбөлөгөш келди:

«Мен свечиге канадым өртөттим,
Болушсан меге, болушсан меге, Айболит,
Менин шыркалаткан канадычагым оорыйт!»

Доктор Айболит көбөлөгөшкө сүреен тын ачынды. Ол оны колына алып, алаканына сала-ла, онын отко куйкаланып калган оору канадын узак көрүп турган. Онын кийининде күлүмзиренеле, көбөлөгөшкө сүүнчилү айтты:

«Санааркаба, көбөлөгөш,
Тууразынан жадып ал.
Мен сеге өскө,
Торко, чаңкыр,
Жакшы, жаңы
Канадычак
Көктөп берерим!»

Доктор коштой кыпка барала, онон килигинин, атластын, батисттин ле торконын өөндөрин экелди. Бөстин өөндөри жүзүн-жүүр болгон: көк, жажыл, кара. Доктор олордын ортозынан узак казып турала, учында чаңкыр өңдү кызыл чүмдүзүн талдап алды. Оны тургуза ла оору көбөлөгөшкө көктөп берди.

Көбөлөгөш каткырды,
Жалаң жаар уча берди,
Аспандарла, көбөлөктөрлө кожо
Кайындардын алдыла учат.
Сүүнчилү Айболит дезе
Көзнөктөн ого кыйгырат:
«Алдырбас, алдырбас, жырга,
Жагыс ла свечиден чеберлен!»

Онойдо доктор бойынын оорып турган андарын энирге жетире эмдеген.

Энирде ол диванга жадып, үргүлей берерде, ого түш јеринде ак айулар, моржтор ло тюленьдер көрүнди...

4. КРОКОДИЛ

Доктор јаткан городто цирк бар болгон, циркте дезе Крокодил јаткан.

Крокодилдин тиштери оорый берерде, ол док-

тор Айболитке эмденерге келди. Доктор ого эм берерде, тиштеринин оорузы токтой берди.

— Слерде кандый јакшы! — деп, Крокодил айландыра көрүп, јаланып айтты. — Слерде койноктор, куштар ла чычкандар кандый көп! Олор бастыразы семис, амтанду! Мен слерде јаантайын јадарга артып калайын. Менин циркке ойто барар күүним јок. Ондо мени јаман көргүлөп, согуп јадылар.

— Артып кал — деп, доктор айтты. — Је сен керек дезе бир кучыйакты эмезе бир койонды јип ийзен, мен сени мынаг чыгара сүрүп ийерим.

— Кем јок — деп, Крокодил айтты. — Доктор, мен слерге койондорды да, куштарды да, чычкандарды да јибезим деп сөзим берип јадым.

Крокодил доктордо јадар болды.

Ол јобош болгон. Кемге де тийбей, оруннын алдында јадып алып, ыраак-ыраак изү Африкада бойынын балдары керегинде сананып јаткан.

Доктор Крокодилди сүүй берген, оныла тудуш ла куучындажып туратан. Је чугулчы Варваранын Крокодилди көрөр күүни јок болгон учун, доктор Айболит оны сүрүп ийзин деп, некеп туратан.

— Оны көрөр дө күүним жок! — деп, ол айда-тан. — Ол жаан бакадый јескинчилү. Неге ле та-барза, бастыразын үрейт. Кече көзнөктин алдын-да чачылып јаткан јажыл өңдү юбкамы јип салган.

— Јакшы эткен — деп, доктор айтты. — Юб-каны көзнөктин алдына чачпай, шкапка сугар керек.

— Бу јескинчилү крокодил учун — деп, Вар-вара оноң ары арбаңды, — улус биске келерге коркуп јат. Алдында сеге оору улус көп келетен болгон, кажызы ла сеге акча төлөйтөн, эмди де-зе кем де келбей јат, бисте калаш та садып алар акча јок.

— Меге акча керек јок — деп, Айболит ка-руузын беретен. — Меге акча да јокко јакшы. Мен аңдар эмдеерим, аңдар мени азыраар.

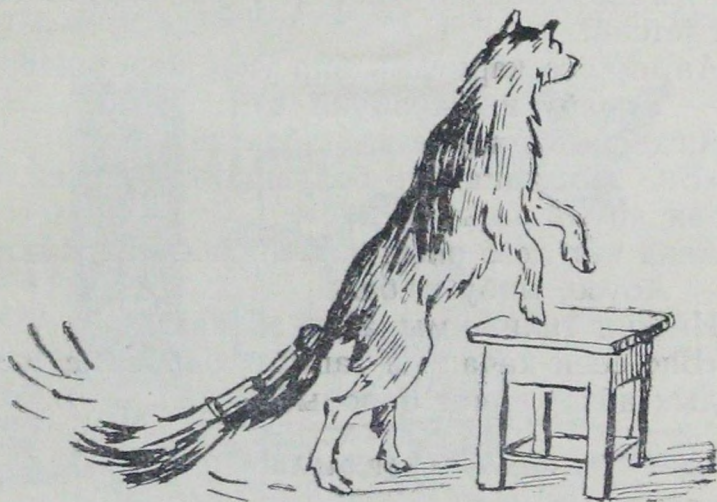
5. АНДАР ДОКТОРГО БОЛУШҚЫЛАИТ

Варвара чын айткан, доктор акча јок арткан. Ол бойына калаш алып болбой, үч күн куру отурган.

Турада јаткан аңдар доктордын јиир немези

жок болгонун көрөлө, оны азыраар болды. Бумба үкү ле Хрю-Хрю чочко тышкаары маала отургустылар. Чочкочок тумчугыла грядкалар каскан, Бумба десе картошко отургускан. Уй докторды күнүн сайын эртен тура ла энгирде бойынын сүдиле күндүлеер болды. Такаа ого жымыртка салып берет. Доктордын садында кызыл чечектер өскөн. Чичи кижикийик ол чечектерден күнүн сайын букеттер эдип, базарга садарга апарып турды. Розаларды садып ийеле, акказыла докторго калаш садып алар болды.

Ончозы докторго болужар болды. Авва деп ийт пол жалмайтан. Киске кийимдер јунуп туратан.

Ийт пол жалмап турганын көрөргө сүрекей каткымчылу болгон: жалмуурды бойынын куйругына буулап алала, ары-бери јанып турар.

Доктор аңдарды мактайтан:

— Менин туррам качан да мындый ару болбо-

гон. Андар, слердин ижигер учун слерге быйаным жетсин!

Андар ого каруузын бир үнле беретендер:

— Карабуки, марабуки, бу!

Андардын тилиле мынайда айтканы:

«Бис сеге канайып болушпайтаныс, сен бистинг эн артык најыбыс ине».

Авва ийт дезе онын жаагын жалайла, айтты:

— Абузо, мабузо, бах!

Ийттин тилиле мынайда айтканы:

«Бис сени качан да таштап барбазыс, сенин чындык нөкөрлөринг болорыбыс».

6. КАРЛАГАШ

Бир катап эгирде Бумба деп үкү айтты:

— Эжикти ондо кем тырмайт? Ол чычкан болгодый.

Бастыразы тыгдадылар, же бир де неме укападылар.

— Тышкаары кем де жок! — деп, доктор айтты. — Онызы сеге онойдо угулган.

— Жок, тегин угулган эмес — деп, үкү каруу-зын берди. — Кем де тырманып турганын мен угуп жадым. Эмезе чычкан, ол эмезе кушкаш. Слер меге бүдүгөр. Бис үкүлөр, улустан артык угуп жадыс.

Бумба жастырбады.

Кижик-кийик эжикти ачып ийеле, бозогодогы карлагашты көрүп ийди.

Кышкыда — карлагаш! Кандый кайкамчылу неме! Карлагаштар соокко чыдажып болбой, кыш башталып ла келгенде, изү Африка жаар учкулай берет ине. Көөркийди сени, ого кандый соок! Ол кардын үстүндө калтырап отуры.

— Карлагаш! — деп, доктор кыйгырды. — Турага кирип, печкенин жанына жылынып ал.

Баштап тарый карлагаш турага кирерге коркуп турган. Турада Крокодил жатканын көрөлө, од оңы жип ийер деп сананган. Же Чичи кижик-кийик ого, бу жакшы Крокодил деп, айдып берди. Онойдордо, карлагаш турага кийдире учала,

отургуштын белине отурып, айландыра ајыктанала, сурады:

— Чируто кирафа мак!

Андардын тилиле мынайда айтканы:

«Андар эмдеп турган атту-чуулу доктор Айболит мында јадыры эмеш пе? Айдып беригер».

— Эйе — деп, доктор каруузын берди. — Айболит — ол мен!

— Менде слерге јаан сурак бар — деп, карлагаш айтты. — Слерге эмди ле Африка јаар атанар керек. Мен Африкадан, слерди оноср кычырарга, өнөтийин учуп келгем. Оңдо, Африкада, кижикийиктер жадып жат, эмди ол кижикийиктер оору.

— Олордын нези оорып жат? — деп, доктор сурады.

— Олордын ичтери оорыйт — деп, карлагаш айтты. — Олор ыйлагылап жат. Олорды аргадайтан жаңыс ла кижик бар — онызы слер. Кожо эм алыгар, Африка жаар капшай атанактар! Слер Африкага барбазагар, бастыра кижикийиктер өлгүлөп калар.

— Калак-кокуй, мен Африкага сүүнип барар эдим! — деп, доктор айтты. — Мен кижикийиктерди сүүп жадым, олордын оорып турганы меге ачымчылу. Же менде кереп жок. Африкага барарга кереп керек ине.

— Көөркий кижикийиктерди! — деп, Крокодил айтты. — Доктор Африкага барбаза, олор бастыразы өлгүлөп калар. Олорды жаңыс ла ол жазып алар аргалу.

Крокодил тын ыйлаганына көзинен аккан жагы полдын үстүлө суу болуп ага берди.

Кенетийин доктор Айболит кыйгырып ийди: — Ондый да болзо, мен Африка жаар бара-

рым! Кандый да болзо, оору кижикийиктерди эмдеп аларым! Менин таныжымда, талайчы Робинзондо, сүреен жакшы кереп бар, оны эске алындым.

Ол шляпазын кийип алала, Робинзон жаар барды.

— Жакшы ба, талайчы Робинзон! — деди. — Быйанын жетирип, меге бойыннын керебин берген. Мен Африка жаар Кижикийиктердин Ороонына барарга турум.

— Же кем жок — деп, талайчы Робинзон каруузын айтты. — Мен сеге бойымнын керебимди берерим. Же сен оны ойто экел, менде оноң башка кереп жок.

— Кыяалта жок экелерим — деп, доктор эрмектенди. — Санааркаба. Меге жүк ле Африка жаар барып келер керек.

— Ал, ал — деп, талайчы Робинзон айтты. — Же көр, оны оотпо.

— Кем жок, оотпозым — деп доктор айдып, талайчы Робинзонго быйанын айдала, айылы жаар жүгүрди.

— Андар, шыйдынаар! — деп кыйгырды. —
Эртен бис Африка жаар Кижиги - кийиктердин
Ороонына атанып барып жадыбыс!

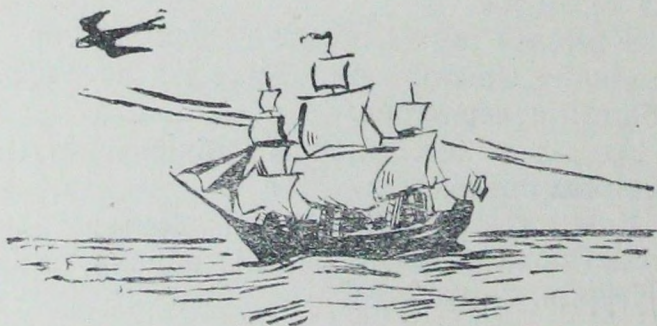
Андар сүрекей тыг сүүнгилей берген, тура-
нын ичинде секирижип, алакаңдарын чабынып
турдылар. Карудо попугай тилин тарсылдадып,
кожондой берди:

Сүүген жерлериме
Барадым, барадым!
Африка, Африка,
Менин төрөлим!

— Мен бастыра андарды Африка жаар апар-
базым — деп, доктор Айболит айтты. — Жарга-
наттар ла койондор менин журтымда артып, маа-
ла ла сад каруулдаар учурлу. Олорло карыган
ат база артар. Кожо мен Крокодилди, Чичи ки-
жи-кийикти ле Карудо попугайды апарарым, не-
нинг учун дезе олордыг чыккан-өскөн жери Аф-
рика: олордыг ада-энелери, карындаштары ла
эже-сыйындары ондо жадып жат. Онойдо ок мен
Авва ийтти, Бумба үкүни ле Хрю-Хрю чочкони
кожо апарарым.

7. АФРИКА ЖААР!

Андар јолго керектү немелерди түрген јууна-
дып алгылайла, јорукка көндүктилер. Уйде ја-

ныс ла койондор, жарганаттар ла карыган ат артылар.

Андар талайдын жарадына једип келеле, јакшынак керепти көрүп ийдилер. Талайчы Робинзон мында ок турган, ол олорго эмдүү чемодандар апарарга болушты.

Олор керепке отуруп, јорукка атанарга ла турарда, кенетийин доктор тын кыйгырды:

— Сакуп алыгар, бисти сакугар!

— Не боло берди? — деп, Крокодил сурады.

— Сакугар, сакугар! — деп, доктор кыйгырып турды. — Африка кайда, мен билбезим ине! Барып сурап алар керек.

Крокодил каткырды.

— Барбагар! Токунагар! Кайдаар баратанын карлагаш сеге көргүзип берер. Ол Африкада көп катап болгон. Карлагаштар Африка јаар кыш ла сайын учкулайт.

— Ондый эмей а! — деп, карлагаш айтты. — Оноор баратан јолды мен сеге көргүзип берерим.

Ол доктор Айболитке јолды көргүзип, керептен озо учуп баратты. Ол Африка јаар учуп баратты, доктор Айболит дезе керепти онын кийининенг ууландырып апаратты. Карлагаш кайдаар ла учса, кереп оноор барат. Түнде карануй боло берерде, карлагаш көрүнбей барды. Ол тушта карлагаш фонарик јарыдып алып, Африка јаар фонариктү учат, онын учун доктор баратан јолын түнде де көрөр аргалу болгон.

Олор барып, барып јадала, олорго удур учуп келеткен турнаны кенетийин көрүп ийдилер.

— Пожалуйста, айтсагар, атту-чуулу доктор Айболит слердин керепте эмеш пе?

— Эйе — деп, Крокодил каруузын берди. — Атту-чуулу доктор Айболит бистинг керепте.

— Докторды түрген барзын деп сурагар, кижикийиктер там ла коомойтып барадылар — деп, турна айтты. — Олор оны сакый-сакый чинелери чыгып барат.

— Түймебегер! — деп, Крокодил айтты. — Бис тегин де бастыра бар аргабысла түргендеп барадыбыс. Кижикийиктер узак сакубас.

Турна оны угуп сүүнеле, доктор Айболит жууктап келеткенин кижикийиктерге айдарга ойто уча берди.

Кереп чакпындардын үстүлө түрген барып жатты. Крокодил палубада отурала, керепке удур дельфиндер жүзүп келеткенин кенетийин көрүп ийди.

— Пожалуйста, айтсагар, атту-чуулу доктор Айболит бу керепте браат эмеш пе? — деп, дельфиндер сурадылар.

— Эйе, атту-чуулу доктор Айболит бу керепте браат — деп, Крокодил каруузын берди.

— Якшыгар жетирип, докторды түрген барзын деп суразагар, кижикийиктер там ла коомойтып барадылар.

— Түймебегер! — деп, Крокодил каруузын берди. — Бис тегин де бастыра бар аргабысла түргендеп барадыбыс. Кижикийиктер узак сакыбас.

Эртен тура доктор Крокодилге мынайда айтты:

— Туку ичкеери алдыбыста не ол? Кандый да телкем жер. Мен бодозом, бу Африка болор.

— Эйе, бу Африка! — деп, Крокодил кыйгырды. — Африка! Африка! Бис удабас Африкада болорыс! Мен страустар көрүп ийдим! Мен носорогтор көрүп ийдим! Мен төөлөр көрүп ийдим! Мен слондор көрүп ийдим!

8. ЖОТКОН

Je бу өйдө жоктон көдүрилди. Jaаш! Салкын! Jалкын! Kүкүрт!

Чакпындардын жаанап көдүрилгенин көрөргө дө коркушту болды.

Кенетийин күзүрт-мазырт этти. Коркушту тызырт эткен кийининде кереп кыйындала берди.

— Бу не боло берди? Бу не боло берди? — деп, доктор сурады.

— Бистин кереп кайа-ташка тийеле, оодылды! — деп, попугай кыйгырды. — Бис сууга чөнгүп жадыбыс. Аргалу кижик аргаданзын!

— Мен эжинип билбезим! — деп, Чичи кыйгырды.

— Мен база билбезим! — деп, Хрю-Хрю кыйгырды.

Олор ачу-корон ыйлай бердилер. Ырыс болуп, Крокодил олорды бойынын жалбак арказына отургузып алып, чакпындарла жарат жаар жүсти.

Ура! Бастыразы тирү арткан! Ончолоры Африкага амыр жетти! Je олордын кереби оодылып

калган. Жаан чакпын оны оок такпайлар эдип, оодып ийген.

Олор ойто канайда жангылаар? Олордо өскө кереп жок ине.

Карануй кирип турган. Доктордын ла онын бастыра андарынын уйкузы келген. Олор сөөк-төрине жетире сууга өдөлө, коркушту тын арыгандар. Же доктор амыраарга да сананбай турган.

— Ичкеери түрген баралыктар! Кижикийиктердин Ороонына једерге мендеер керек! Көөркий кижикийиктер оорып јадылар, олорды эмдеп алзын деп сакып болбойдылар.

9. ДОКТОР ТҮБЕККЕ ТҮШКЕНИ

Бу өйдө Бумба үкү докторго учуп келеле, коркуган үниле айтты:

— Араай, араай! Кем де келип јат! Мен кемнин де базыдын угуп јадым!

Ончозы токтой түжеле, тындай бердилер.

Агаш ортозынан кандый да узун ак сагалду, чугулчы ла јелбер апшыйак чыгала, кыйгырды:

— Слер мында нени эдип јадыгар? Слер кемдер? Слер бого не керектү келдигер?

— Мен доктор Айболит — деп, доктор айтты. — Мен Африкага оору кижикийиктерди эмдеп аларга келгем...

— Ха-ха-ха! — деп, јелбер апшыйак каткырды. — Оору кижикийиктерди эмдеп аларга! Слер кайдаар једип келгенеерди билеригер бе?

— Кайдаар? — деп, доктор сурады.

— Тонокчы ла улус јийтен Бармалейге!

— Бармалейге! — деп, доктор кыйгырды. — Бисте ырыс жок! Бармалей ак-јарыктын үстүнде сыраңай ла чугулчы кижикийи, бис оноң айрылып болбозыбыс!

— Эй! — деп, желбер апшыйак айдала, оңон тын каткырды. — Слер оңон качып барып болбозыгар! Ол олјого ло кирген кижини јип салат.

— Качалдар мынан! — деп, Крокодил кыйгырды. — Бистин качып јуре берер аргабыс бар. Је бу өйдө Бармалей бойы чыга јүгүреле, үлдүзиле јангып, кыйгырды:

— Эй, менин чындык кулдарым! Бу тенек докторды онын бастыра тенек андарыла кожо тудала, түрмеге отургузып салыгар! Эртен мен оны каарала, јип саларым.

Бармалейдин кулдары јүгүрүжип келеле, докторды, Крокодилди ле бастыра андарды тудуп алып, олорды түрме јаар апардылар. Андар тиштеп, тырмап, олордын колдорынан уштулып чыгарга тургандар, је өштүлер көп, күчтү болгон. Олор ырыс јок көөркийлерди түрмеге сугала, эжикти сомоктоп салдылар.

Түлкүүрди дезе Бармалейге апарып бергендер, Бармалей оны јастыгынын алдына сугуп алган.

Доктор тын саңааркады: эмди ол кижикийиктерди эмдеп албас! Чочкочок мыркылдап, ийт улуды.

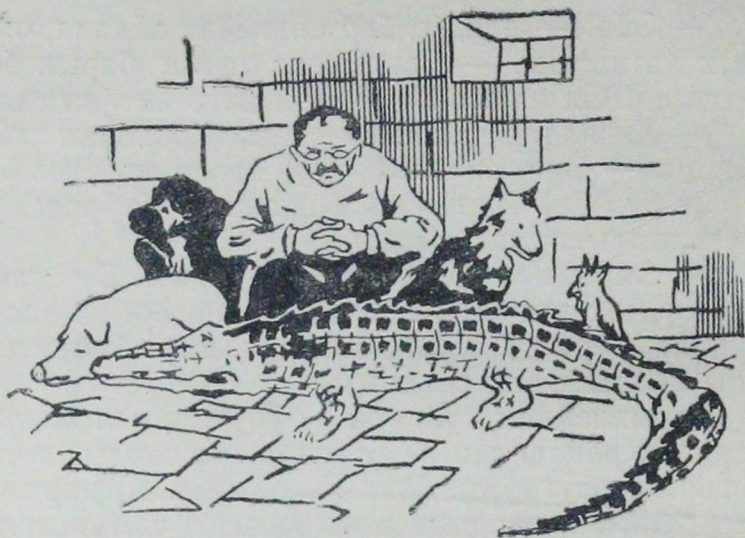
— Бисте ырыс јок! — деп, Чичи айтты. — Бу түрмеден бис качан да чыгып болбозыбыс. Стенелери бек, эжиктери темир. Бис мынан ары күн де, чечектер де, агаштар да көрбөзис. Бисте ырыс јок!

Крокодил тын ыйлаганына көзиненг аккан јажы полдын үстүле суу болуп ага берди.

10. КАРУДО ПОПУГАЙДЫН БОЛУЖЫ

Түн кирди. Карангуй боло берди. Кенетийин кемнинг де үни угулды:

— Ыйлабагар, менин кару најыларым! Мен

слерди бу коркушту түрмеден чыгарып аларым.
Ончозы селт эттилер.

— Бу кем куучындап јат? — деп, доктор сурады.

— Бу мен, попугай, куучындап јадым!

Доктор кунукчыл күлүмзиренди:

— Јок најы, Карудо! Бисти түрмеден чыгарып болбозын. Бистин өлгөнибис бу. Бистин түрменин эжигин бек темирден эткен. Ол эжикти сен оодып болорын ба? Эдип болбос немени тегин јерге айтпа. Эртен тагла Бармалей биске келеле, бисти бастырабысты өлтүрер — сени де, мени де.

Је турумкай попугай такып айдып турды:

— Ондый да болзо, мен слерди түрмеден чыгарып аларым.

Доктор ло бастыра аңдар уйуктай берерде, попугай решётканын јанына жүгүрип келеле, темир эмиктердин ортозыла кысталып, тышкаары учуп чыгала, Бармалей јаар учты. Бармалей

орунунда терең уйуктап жаткан, онын жастыгынын алдында дезе жаан түлкүүр сугуп салган болгон, түрменин темир эжигин бектеген түлкүүр жаткан. Попугай Бармалейге араай өнгөлөп баралд, жастыктын алдына түлкүүрди чыгарып алды. Тонокчы ойгонып келген болзо, ол жалтанбас кушты кыйалта жок өлтүрер эди. Ол терең уйуктап жаткан, попугай дезе түлкүүрди ала койоло, канча бар күчиле түрме жаар учты. Түлкүүрдин ууры кандый дейзин! Попугай оны жолой арай лаычкынбаган. Ондый да болзо, доктор Айболит отурган түрменин көзнөгинин алдына учуп келди. Попугай түрменин түлкүүрин экелгенин доктор көрөлө, тыг сүүнди!

— Ура! Бис өлүмнөн айрылды! — деп кыйгырды. — Бармалей ойгонголокто, капшай качалдар! Доктор түлкүүрди алып, эжикти ачып ийеле, тышкаары чыгара жүгүрди. Оны ээчий онын бастыра андары чыкты. «Лайымга чыктыс! Ура! Жалтанбас Карудо сеге быяаным жетсин! — деп, доктор айтты. — Сен бисти өлүмнөн айрыдың. Сен эмес болсон, бис өлөр эдис. Бисле кожо көөркий оору кижикийиктер де өлгүлеер эди».

слерди бу коркушту түрмеден чыгарып аларым.

Ончозы селт эттилер.

— Бу кем куучындап јат? — деп, доктор сурады.

— Бу мен, попугай, куучындап јадым!

Доктор кунукчыл күлүмзиренди:

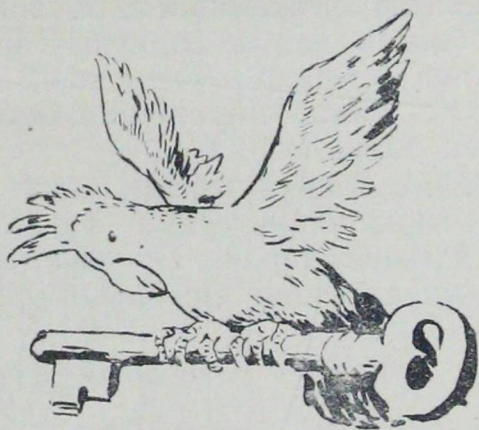
— Јок најы, Карудо! Бисти түрмеден чыгарып болбозынг. Бистин өлгөнибис бу. Бистин түрменин эжигин бек темирден эткен. Ол эжикти сен оодып болорынг ба? Эдип болбос немени тегин јерге айтпа. Эртең тагла Бармалей биске келеле, бисти бастырабысты өлтүрер — сени де, мени де.

Је турумкай попугай такып айдып турды:

— Ондый да болзо, мен слерди түрмеден чыгарып аларым.

Доктор ло бастыра андар уйуктай берерде, попугай решётканын јанына јүгүрип келеле, темир эмиктердин ортозыла кысталып, тышкаары учуп чыгала, Бармалей јаар учты. Бармалей

орунунда терен уйуктап жаткан, онын жастыгынын алдында десе жаан түлкүүр сугуп салган болгон, түрменин темир эжигин бектеген түлкүүр жаткан. Попугай Бармалейге араай өнгөлөп баралды, жастыктын алдына түлкүүрди чыгарып алды. Тонокчы ойгонып келген болзо, ол жалтанбас кусту кыйалта жок өлтүрөр эди. Ол терен уйуктап жаткан, попугай десе түлкүүрди ала койоло, канча бар күчиле түрме жаар учты. Түлкүүрдин ууры кандый дейсин! Попугай оны жолой арай лаычкынбаган. Ондый да болзо, доктор Айболит отурган түрменин көзнөгинин алдына учуп келди. Попугай түрменин түлкүүрүн экелгенин доктор көрөлө, тын сүүнди!

— Ура! Бис өлүмнөн айрылды! — деп кыйгырды. — Бармалей ойгонголокто, капшай качалдар!

Доктор түлкүүрди алып, эжикти ачып ийеле, тышкаары чыгара жүгүрди. Оны ээчий онын бастыра андары чыкты. «Жайымга чыктыс! Ура! Жалтанбас Карудо сеге быяным жетсин! — деп, доктор айтты. — Сен бисти өлүмнөн айрыдың. Сен эмес болзон, бис өлөр эдис. Бисле кожо көөркий оору кижикийиктер де өлгүлеер эди».

II. КИЖИ-КИЙИКТЕРДЕН ЭТКЕН КҮР

Доктор Айболит түрмеден кача бергенин Бармалей угала, коркушту чугулданды, көстөрүн суркурадып, буттарыла тизиретти.

— Эй, менин чындык кулдарым! — деп кыйгырды. — Доктордын кийининен сүрүжигер. Оны тудала, бого экелигер!

Кулдар агаштардын ортозыла жүгүрүжип, доктор Айболитти бедирей бердилер. Доктор Айболит дезе бу өйдө бойынын бастыра андарыла Кижикийиктердин Ороонына једип јаткан. Ол сүрекей түрген бараткан. Тыныгалак кыска бутту Хрю-Хрю чочкочок ого једишпей турган. Доктор оны колына кучактаып алып апарган. Чочкочок уур болгон, доктор коркушту арыган.

— Менин амыраар күүним бар! — деп, ол айтты. — О-о, Кижикийиктердин Ороонына капшай једетен болзобыс!

Чичи бийик агашка чыгала, тын кыйгырды:

— Мен Кижикийиктердин Ороонын көрүп јадым! Кижикийиктердин Орооны ыраак эмес! Бис Кижикийиктердин Ороонына удабай ла једип барарыбыс.

Доктор сүүнгенине каткырала, ичкеери мендеди.

Оору кижикийиктер докторды ыраагынан көргүлөп ийеле, сүүнгилеп, алакандарын чабындылар.

— Ура! Биске доктор Айболит келген! Доктор Айболит бисти эмдеер, бис эртен ле су-кадык боло берерис!

Је кенетийин койу агаштын ортозынан Бармалейдин кулдары чыгара жүгүреле, доктордын кийининен сүрүштилер.

— Тут оны! Тут! Тут! — деп кыйгырыштылар.

Доктор канча ла бар күчиле жүгүрди. Кенетийин онын алдында — суу. Онон ары жүгүрөр жер жок. Суу жалбак — оны кечире эжинип чыгарарга жок. Бармалейдин кулдары эмди оны тудуп алар. Калак-кокуй, бу сууны кечире күр болгон болзо, доктор күрле кечип ле барза, Кижикийиктердин Ороонунда болор эди!

— Бисте ырыс жок! — деп, Хрю-Хрю чочкочок айтты. — Бис ол жанына канайып кечерибис? Бир минуттын бажында бу кара санаалу неме-лер бисти тудала, түрмеге ойто ло отургузып салар.

Бу өйдө кижикийиктердин бирүзи кыйгырды:

— Күр! Күр эдигер! Түрген! Бир де минутты калас өткүрбегер! Күр эдигер! Күр!

Доктор айландыра көрди. Кижикийиктерде

темир де, таштар да јок. Олор кўрди неден эткилеер?

Је кижикийиктер кўрди темирден де, таштардан да эмес, тынду кижикийиктерден эттилер. Суунын јарадында агаш өзүп турган. Ол агаштан бир кижикийик тудунып алды, экинчизи де-зе ол кижикийиктин куйругынан тудунды. Онойдобастыра кижикийиктер сууны кечире узун ил-јирмедий чөйиле бердилер.

— Бу сеге кўр, јүгүр! — деп, олор докторго кыйгырдылар.

Доктор Бумба үкүни колына тудуп алала, кижикийиктердин бажына ла аркаларына базып јүгүрди.

Доктордын кийининен — онын бастыра аңдары кечти.

— Түрген! — деп, кижикийиктер кыйгырдылар. — Түрген! Түрген!

Тынду кижикийиктерден эткен кўрле базарга күч болгон. Доктор тайкылала, сууга јыгылар деп коркуп турган. Је кўр бек болгон, кижикийиктер колдорынан тын тудуныжып алгандар, доктор бойынын аңдарыла экинчи јаратка јүгүрип кечип барган. Бармалейдин кулдары кижикийиктерден эткен кўрле доктордын кийининен база јүгүрдилер. Је кўрдин сыраңай ла ортозында бир кижикийик колын салып ийерде, кўр бузулды, Бармалейдин кулдары суу төмөн барып түштилер...

— Ура! — деп, кижикийиктер кыйгырдылар. — Ура! Доктор Айболит тирү арткан! Эмди ол коркугадый неме јок! Ура! Бармалей оны тудуп албаган! Ура!

Доктор Айболит оору кижикийиктер жаар мендеди.

Олор јерге јаткылап алып, онтоп турдылар. Олор сүрекей тыг оору болгондор.

Доктор кижикийиктерди эмдеп баштады. Кажы ла кижикийикке эм берер, кажы ла кижикийикке жылыдар компресс салар керек болгон. Оору кижикийиктер көп болгон, доктор дезе жагыскан. Ондый ишке жагыскан чыдажып болбозыг.

Кика, Крокодил, Карудо ло Чичи ого бастыра бар күчиле болушкандар, је олор удабай ла арый бергендер, докторго өскө болушчылар керек болды.

Ол карагула јаткан ээн чөлгө барды.

— Јакшыгар јетирип, меге кижикийиктер эмдеерге болужаар — деп, ол карагулага айтты.

Карагула тееркек болгон. Ол Айболит жаар кату көрди:

— Мен кем, сен билеринг бе? Мен — карагула, мен — андардын кааны! Мени кандый да јескинчилү кижикийиктерди эмдезин деп сураарга јүрегинг канайып барынат?

Онойдордо, доктор носорогтор јаар барды.

— Носорогтор, носорогтор! — деди. — Меге оору кижикийиктер эмдеерге болужаар. Олор көп, мен дезе јангыскан. Мен јангыскан эмдеп чыдажып болбозым.

Носорогтор каруузына јангыс ла каткырдылар:

— Сеге болужатаныс јетпеген туру! Бис сени туш-башка јара тартпаганыска быйанын айт.

Доктор чугулчы носорогторго сүрекей тын чугулданды. Ол коштой агаштын ортозында јаткан чокур леопардтар јаар јүгүрди.

— Леопардтар! Леопардтар! Меге кижикийиктер эмдеерге болужаар!

— Ррр! — деп, чокур леопардтар каруузын бердилер. — Тынын алып, мынанг кедери бар. Ррр!

Доктор олордон сүрекей кунукчыл барды.

Је удабай казыр андар јаан түбекке түштилер.

Карагула јанып келерде, тижикарагула ого айтты:

— Бистинг кичинек уулыбыс оорыды. Ол кере түжине ле ыйлап турат, онтойт. Африкада аттуучуулу доктор Айболит јок болгоны кандый ачымчылу! Ол бистинг уулыбысты эмдеп ийер эди.

— Доктор Айболит мында. Мен јангы ла оныла куучындашкам — деп, карагула айтты.

— Кандый ырыс! — деп, тижикарагула кыйгырды. — Манга, оны бистинг уулыбыска кычырып экел!

— Јок, мен ого барбазым — деп, карагула айтты. — Ол бистингуулыбысты эмдебес, мен оны ачындыргам.

— Сен доктор Айболитти ачындырган ба? Эмди бис нени эдерис? Доктор Айболит — эн јакшы доктор деп билеринге бе? Андардын тилиле бастыра улустан јангыс ла ол куучындажып билер. Тигрлерди, крокодилдерди, койондорды, кижикийиктерди ле бакаларды бастыра улустан јангыс ла ол эмдеп јат. Ол керек дезе бакаларды да эмдеп јат, ненин учун дезе сүреен јакшы кижик. Ондый јакшы кижини сен ачындырган! Сен оны бойындын уулын оорый берген өйдө ачындырган! Эмди сен канайдарын?

Карагула алаатый берди. Ол нени айдарын билбей турды.

— Докторго барала, менин јаманымды ташта деп сура! — деп, тижикарагула кыйгырып турды. — Докторго күчинг јеткенче ле болуш. Ол нени ле айтса, ончозын эдип, оны бистинг эрке уулыбысты эмдеп берзин деп сура.

Эдер неме јок, карагула доктор Айболит јаар барды.

— Эзендер — деп айтты. — Мен слерге болужарга келдим... Мен кижикийиктерге эм берерге ле ологорго жылыдар компресс саларга жөпсинип жадым.

Карагула доктор Айболитке болужа берди. Уч күн ле уч түн ол оору кижикийиктердин кийининен жүрген, онын кийининде доктор Айболитке жууктап базып келеле, кемзинип айтты:

— Менин тын сүүп турган уулчагым оорыды... Пожалуйста, жакшыгар жетирип, көөркий карагулачакты эмдеп беригер.

— Кем жок, кем жок, слердин уулыгарды мен бүгүн ле эмдеп ийерим — деп, доктор айтты.

• Ол карагулананын уулына барала, ого сүрекей жакшы эм берерде, ол бир частын бажында ла су-кадык боло берди.

Карагула сүүнген, ол жакшы докторды ачындырган учун ого уйатту болгон.

Онын кийининде дезе носорогтордын ла леопардтардын балдары оорыдылар. Айболит ологорды да тургуза ла эмдеп ийди. Онойдордо, носорогтор ло леопардтар айттылар:

— Бис слерди ачындырганыс учун биске сүрекей уйатту.

— Алдырбас, алдырбас — деп, доктор айтты. — Экинчи катап сагышту болугар. Эмди дезе бери келип, меге кижикийиктер эмдеерге болужыгар.

13. С Ы Й

Аңдар докторго сүрекей жакшы болушкан учун, оору кижикийиктер удабай жазыла бердилер.

— Докторго быйаныс жетсин! — деп, ологор ай-

дышты. — Ол бисти коркушту оорудан жазып алган, онын учун бис ого сүрекей жакшы неме сыйлаар учурлу. Ого улус качан да көрбөгөн ан сыйлап береликтер. Циркте де, зоологический садта да, андар азыраар жерде де жок аннан.

— Ого төө сыйлап береликтер! — деп, бир кижикийик кыйгырды.

— Жок, төө ого керек жок! — деп, Чичи айтты. — Төөлөрдү ол көргөн. Төөлөрдү бастыра улус көргөн.

— Ондый болзо, страусты! — деп, экинчи кижикийик кыйгырды. — Бис ого страус сыйлап берерибис, страусты!

— Жок, страустарды ол база көргөн — деп, Чичи айтты.

— Тянитолкайларды ол көргөн бө? — деп, үчүнчи кижикийик сурады.

— Жок, тянитолкайларды ол качан да көрбөгөн — деп, Чичи каруузын берди. — Тянитолкайды бир де кижик көрбөгөн.

— Кем жок — деп, кижикийиктер айттылар. — Докторго нени сыйлайтанын бис эмди билерибис: бис ого Тянитолкайды сыйлап берерис.

Улус тянитолкайды качан да көргүлөбеген, ненин учун дезе тянитолкайлар улустаң коркуп жадылар: кижини көргүлөп ле ийзе, арал жаар качкылайт.

Өскө андарды слер олор уйуктап, көстөрүн јумуп ийзе, тудуп аларыгар. Слер олорго кийининен базып келеле, олорды куйругынан тудуп аларыгар. Је тянитолкайга слер кийининен јууктап болбозыгар, ненин учун дезе тянитолкайдын кийин јанында алдындагызындый ок баш бар.

Эйе, ондо эки баш: бирүзи ичкеери алды јанында, экинчизи кийининде. Онын уйкузы келгенде, озо баштап бир бажы уйуктайт, онын кийининде дезе экинчизи. Бастыра бойы ол бир өйдө качан да уйуктабайт. Бир бажы уйуктап јат, экинчизи анчы өнгөлөп келбезин деп, айландыра көрүп турат. Шак ла онын учун тянитолкайды бир де анчы тудуп албаган, шак онын учун бир де циркте, бир де ан-куш азыраар јерде, бир де зоологический садта бу ан јок...

Кижикийиктер доктор Айболитке бир тянитолкай тудуп берерге шүөп алдылар. Олор койу агаштын аразына барала, тянитолкай жадып турган јерди таап алдылар.

Олорды көрүп ийеле, тянитолкай качып магтады, је олор оны курчайла, мүүстеринен тудуп, айттылар:

— Кару Тянитолкай! Сен доктор Айболитле кожо Улустын Ороонына барар күүнин бар эмеш пе? Ондо сеге јакшы болор.

Тянитолкай эки бажын јайкайла, эки оозыла каруузын берди:

— Јок.

— Доктор јакшы кижик — деп, кижикийик-

тер айттылар. — Ол сени тату пряниктерле азыраар, оорый бергедий болзон, ол сени бастыра оорулардан эмдеп алар.

— Түнгей ле! — деп, Тянитолкай айтты. — Менин мында артар күүним бар.

Кижикийиктер оны үч күнге чыгара жөптөгөндөр, калганчы учында Тянитолкай айтты:

— Меге ол жакшы докторды көргүзигер. Мен оны көрөргө жадым.

Кижикийиктер Тянитолкайды Айболит жаткан турачак жаар јединип апардылар. Олор эжикке једип келеле, токулдаттылар.

— Киригер — деп, Қика айтты.

Эки башту анды Чичи оморкоп, турага кийдирди.

— Бу не мындый? — деп, доктор кайкап сурады.

Ол мындый коркушту немени качан да көрбөгөн.

— Бу Тянитолкай — деп, Чичи каруузын берди. — Ол сенле таныжарга туру. Тянитолкай — бистинг Африканын агаштарынын ортозында жүрген андардын сыраңай ла кайкамчылузы. Бу эки башту сок ло жаңыс ан. Оны Улустын Орооны жаар бойынла кожо апар.

— Ол менин јаткан јериме барар ба?

— Сенле мен күүнзеп барарым — деп, Тянитолкай айтты. — Андарды сүүп турганынды мен сени көргөн лө бойынча билип алгам. Је меге эрикчил боло берзе, сен мени Африкама божодорын деп сөзинг бер.

— Божотпой а — деп, доктор айтты. — Је сеге менде сүреен жакшы болор, сенин жүре берер күүнинг де келбес.

15. КИЖИ-КИЙИКТЕР ДОКТОРЛО АЙРЫЛЫЖЫП ЖАКШЫЛАШКАНЫ

Бу өйдө турага кижигийиктер киреле, докторды ажанарга кычырдылар. Олор оны калганчы катап жакшыла күндүлеерге, мөт, банандар, финиктер, абрикостор, апельсиндер, ананастар, кузуктар белетеп алдылар.

— Доктор Айболит эзендик болзын! — деп, олор кыйгырып турдылар. — Ол жер үстүндө эн жакшы кижигийик!

Колдору сүреен күчтү, жаан кижигийик горилла агаштын аразы жаар жүгүрүп барала, оного жаан, уур таш тоголодып экелди.

— Бу таш доктор Айболит кижигийиктер эмдеген жерде турар — деди. — Ол жакшы докторго учурлап тургускан болор.

Доктор шляпазын суурала, кижигийиктерге бажырып, айтты:

— Жакшы болзын, күндүлү нөкөрлөр! Слер мени сүүген учун, слерге быйаным жетсин! Уда-

бас мен слерге ойто ло келерим. Ого јетире мен слерде Крокодилди, Карудо попугайды ла Чичи кижикийикти артызып саларым. Олор Африкада чыгып өскөндөр, Африкада ла артсындар. Мында олордын карындаштары ла эје-сыйындары јадып јат. Јакшы болзындар!

Доктор онойып айдала, јолдын ичиле база берди. Кижикийиктер оны үйдежерге бардылар.

Кажы ла кижикийик доктор Айболитле кыйалга јогынан колунан тудуп јакшылажып айрылыжып аларга турган. Кижикийиктер көп болгон учун, олор оныла энирге јетире јакшылаштылар. Доктордын колы торт ло оорый берген.

Энирде дезе түбек болды.

Доктор сууны кечип ле барарда, ол ойто ло улус јийтен чукулчы Бармалейдин ороонында боло берди. Карангуй агаштын ортозыла барарга ого коркушту болгон.

— Тсс! — деп, Бумба шымыранды. — Араай, араай куучындажаар! Бисти база ла олјого алып албазындар.

Ол бу сөстөрдү учына јетире айткалакта, Бармалейдин кулдары агаштардын кийининен чыгара јүгүреле, көөркий докторго чурап келдилер. Олор оны узак өйдүн туркунына сакыгандар.

— А-а! — деп, олор кыйгырышты. — Учучында бис сени тудуп алдыс! Эмди сен бистен качып барып болбозын!

Доктор коркуганына тыркыража берди. Ол эмди канайдар? Күүн-кайрал јок өштүлөрдөгү кайдаар јажынарын?

Je бу өйдө ого Тянитолкай мантап келеле, айтты:

— Капшай меге мин! Тыгыда тудун! Бот онойдо!

Доктор Тянитолкайга минип алды, онызы сырангай ла жүгүрүк аттый мантады. Бармалейдин кулдары оны ээчий сүрүштилер. Je Тянитолкайда эки баш болгон учун, ого кийининен табарарга турган кулдарды ол кажызын ла тиштеп турды.

Өштүлөр эки башту анган коркуйла, туш-башка качтылар. Тянитолкай десе докторды Бармалейдин кереби турган талайдын жарадына жетирип келди. Ол сүрекей түрген мантаган учун, андар онын кийининен жүк арайдан ла жежилип тургандар.

Доктор керепти көрүп ийеле, сүрекей сүүнди. Керепте бир де кижиде жок болгон. Доктор бойынын бастыра андарыла керепке түрген киреле, парустарды көдүрип, талайла жүзүп барарга сананган. Je ол жараткан эмеш ле ырай берерде, Бармалей бойы жаратка чыгара жүгүрип келди.

— Тур! — деп кыйгырды. — Сен менин керебимди кайдаар апарып жадын? Тургуза ла ойто бурул!

— Жок — деп, тонокчыга доктор кыйгырды. — Сен жаар ойто бурулар күүним жок. Сен казыр ла чукулчы. Сен менин андарымды кыйнаган. Сен мени түрмеге отургускан. Сен мени өлтүрерге сананган. Онын учун мен сенин керебин алып жадым. Экинчи катап сагышту бол!

Бармалей коркушту чукулданды: ол жаратла жүгүрип, тын арбанып, доктор Айболитти жаан таштарла шыбалап турды.

Je доктор Айболит ыраак болгон. Ол Барма-

лейдинг керебиле бойынын орооны жаар жүзүп барды, бир канна күндердин бажында төрөл жараттарына келип токтоды.

17. ТЯНИТОЛКАИ ЛА ВАРВАРА

Авва, Бумба, Кика ла Хрю-Хрю айыл-журтына жанып келгенине тыг сүүндилер. Олор жаратта оморды узак сакып турган талайчы Робинзонды көрүп ийдилер.

— Жакшы ба, талайчы Робинзон! — деп, доктор кыйгырды.

— Менин керебим кайда? — деп, талайчы Робинзон сурады.

— Ой, сенин керебинг оодылып калган! — деп, доктор айтты. — Ол Африканын сыраңай ла жараттарынын жанында таштарга табарып оодылган. Же мен сеге сенийинен артык өскө кереп экелгем.

— Алдырбас — деп, Робинзон айтты. — Мен сеге чугулданбай јадым. Бу сүрекей јакшы кереп. Мен оныла эртен ле талайла јорукка атанарым: улус јуртабай турган ортолыгыма барарым.

Доктор Робинзонло јакшылажып, айрылыжала, Тянитолкайга минип алып, городтын оромдорыла айылы јаар барды.

Кажы ла оромдо ого удур кроликтер, кискелер, ийттер, чочколор, уйлар, аттар чыгара мантажып, бастыралары тын кыйгырып турдылар:

— Малакуча! Малакуча!

Онызы андардын тилيلة мынайда айтканы:

«Доктор Айболит эзендик болзын!»

Городтын бастыра учынан куштар учуп келдилер; олар доктордын бажынын үстүле учкулап, ого сүүнчилү кожондор кожондодылар.

Айыл-јуртына јанып келгенине доктор сүрекей тын сүүнди.

Карыган ат, уй, јарганаттар ла койондор доктордын јаткан кыбында алдындагы ла аайынча јаткан эмтир. Озо баштап олар Тянитолкайды көрөлө, коркуй бергендер, је онын кийининде ого үренижип, оны сүүй бердилер.

Тянитолкай табынча улустан коркубас боло берди. Ол оромло ары-бери базып јүрерде, ого кичинек уулчактар ла кызычактар келип, оларды миндирип алала, ары-бери алып јүрзин деп сурайтандар. Ол кемге де кыйышпай, тургуза ла тизеленип туруп алатан, уулчактар ла кызычактар ого минип алганда, ол бойынын эки бажын сүүнчилү јайкап, оларды городтын ичиле талайга јетире алып јүретен.

Чугулчы Варвара Тянитолкайды көрүп ийеле, ого минип алып јүрерге база сананды. Ол онын

үстүне кармаданып чыгала, оны зонтигиле сого берди:

— Капшай манта, эки башту эштек!

Тянитолкай чукулданды, бийик кырга чыгара мантайла, Варвараны талайга чачып ийди.

— Болужыгар! Өлүмнөң айрыгар! — деп, Варвара кыйгырып турды.

Же оны аргадап аларга кем де сананбаган. Варвара сууга чөнгүп турды.

— Авва, Авва, кару Авва, меге жаратка чыгып аларга болушсан! — деп, ол кыйгырып турды.

Же Авва каруузын — Рры... — деп берди.

Онызы аңдардын тилиле мынайда айтканы:

«Сен чукулчы, жаман учун, сени өлүмнөң айрып аларга болушпаска турум».

Коштой бойыңың керебиле карыган талайчы Робинзон жүзүп бараткан. Ол Варварага армакчы чачала, оны суудан чыгарып алды. Бу ла ойдо жаратла бойының аңдарыла доктор Айболит бараткан. Ол карыган талайчы Робинзонго кыйгырды:

— Оны кайдаар-кайдаар ырада апар! Менин турамда жадып, менин аңдарымды ого соктырбазым!

Карыган талайчы Робинзон оны, ол онойдо кемди де жаман көрүп болбогодый, улус журтабай турган ыраак ортолыкка апарды.

Доктор Айболит дезе бойыңың кичинек турачагында эртен турадан ала түнге жетире бастыра ак-жарыктан келип турган аңдарды ла куштарды эмдеп, ырысту жада берди.

Экинчи куучын

ПЕНТА ЛА ТАЛАЙДЫҢ ПИРАТТАРЫ¹

1. КУЙ ТАШ

Доктор Айболит соодоп жүрерге сүүйтен. Ол энир ле сайын иштин кийининде зонтигин тудунып алып, бойынын андарыла кожо кайдаар-кайдаар агаштын аразына эмезе јаланга баратан. Оныла коштой Тянитолкай базатан, ичкеери алдында Кика суукуш жүгүретен, кийининде — Авва деп ийт ле Хрю-Хрю чочкочок, доктор Айболиттин јардында дезе карыган Бумба үкү отуратан. Олор сүрекей ыраак баратандар, доктор Айболит арий бергенде, Тянитолкайга минип алатан.

Бир катап олор соодоп базып жүреле, талайдын јарадында куй таш көрүп ийдилер. Олор ого

¹ Пират — талайла жүрүп, улус тонойтон кижн.

кирерге санангандар, је куйдын эжиги сомоқту болгон.

— Бу куй ташка нени сугуп койгонын билер күүним бар — деп, Авва айтты.

— Ондо тату пряниктер бар болгодый — деп, ак-жарыкта ончо ло немелерден тату пряниктер сүүйтен Тянитолкай айтты.

— Жок — деп, Кика айтты. — Ондо конфеттер ле кузуктар.

— Жок — деп, Хрю-Хрю айтты. — Ондо яблоколор, пирогтор ло шоколад.

— Түлкүүр таап алар керек — деп, доктор айтты. — Барып түлкүүр таап алыгар.

Андар туш-башка барып, эжиктин түлкүүрин бедиредилер. Олор кажы ла таштын алдынаң, кажы ла жырааның төзинен кармададылар, је түлкүүрди кайдан да таап болбодылар.

Онойдордо олор бөктү эжиктин јанына катап ла јуулыжып келгилейле, жарык өткүре шаалап турдылар. Је куйда карануй болгон, олор нени де көрүп болбогондор. Кенетийин Бумба үкү айтты:

— Араай! Араай! Куйда кандый да тынду неме бар деп меге билдирет. Анда эмезе кижии, эмезе аң бар.

Бастыралары тындадылар, је нени де угуп болбодылар.

Доктор Айболит үкүге айтты:

— Мен бодозом, сен јастырган болгодыйың. Мен нени де укпай јадым.

— Сен кайдан угатан эдинг! — деп, үкү айтты. — Сен угуп та болбозың. Слердин бастырагардын кулактарыгар менийинен коомой. Тсс! тсс! Угуп јадыгар ба? Угуп јадыгар ба?

— Жок — деп, аңдар айттылар. — Бис нени де укпай жадыс.

— Мен десе угуп јадым — деп, үкү айтты.

— Сен нени угадың? — деп, доктор Айболит сурады.

— Кандый да кижини карманына колын сукка-нын уктым.

— Кайкамчылуу ла неме — деп, доктор эрмектенди. — Сени ондый јакшы угуп јат деп, мен билбегем де. Катап ла тындайла, нени угуп турганынды айтсан.

— Ол кижинин јаагыла көзинен јажы того-лонып турганын угадым.

— Көстинг јажы! — деп, доктор кыйгырды. — Јаш! Куйдың ичинде кем-кем ыйлайт эмеш пе? Ого болужар керек. Мен ыйды сүүбей јадым. Меге малта беригер. Мен бу эжикти оодойын.

2. ПЕНТА

Тянитолкай айылга мантап барала, докторго курч малта экелди. Доктор талайала, бастыра ла бар күчиле бөктү эжикти чапты. Јыр! Јыр!

Эжик такпайланып чачыла берерде, доктор куй ташка кирди. Куйда карануй болгон. Доктор серенке куйдурди. Ой, мында кандый кирлү ле соок!.. Стол до, такта да, отургуш та жок. Жерде салам чогул койгон, саламнын үстүндө десе кичинек уулчак отуруп алган, ачу-корон ыйлап жат.

Докторды ла онын бастыра андарын көрөлө, уулчак оноң тың ыйлай берди. Же доктор жакшы кижиле болгону онын чырай-кеберинен көрүп ийеле, ол ыйлабай айтты:

— Айдарда, слер пират эмезеер бе?

— Жок, жок, мен пират эмезим! — деп, доктор айдала, каткырды. — Мен пират эмес, доктор Айболит. Мен пиратка бүдүштеш пе?

— Жок, жок — деп, уулчак айтты. — Слер малталу да болзогор, же мен слерден коркубай жадым. Эзендер! Менин адым Пента. Менин адам кайда, слер билеригер бе?

— Билбезим — деп, доктор каруузын берди.
— Сенин адам кайда барган эди?

— Менин адам — балыкчы — деп, Пента

айтты. — Кече бис талайга балыктап барганыс. Мен адамла экү балыкчылардын кемезиле барганыс. Кенетийин бистинг кемеге талайдын пираттары табарала, бисти олјого алгандар. Олор адамды талайдын пирады эдип алала, ол керептер тоноп, улусты сууга түжүрзин деп санангандар. Же адам талайдын пирады болбоско турган. «Мен ак-чек балыкчы, улус тоноор күүним јок!» — деп айткан. Онойдордо, талайдын пираттары коркушту тыг чугулдангандар, оны тудуп алып, кайдаар да јарты јок јер јаар апаргандар, мени дезе бу куй ташка бөктөп салдылар. Онон ло бери мен адамды көрбөдим. Олор оны канайттылар не? Олор оны, байла, талзай јаар таштап ийген болор.

Уулчак ойто ло ыйлай берди.

— Ыйлаба! — деп, доктор айтты. — Ыйлабас керек. Ыйдаг не туза? Онын ордына сенин аданды канайда табатанын сананып көрөлик. Онын чырайы кандый, меге айдып бер.

— Ол кызыл-јеерен чачту ла сүреен узун кызыл-јеерен сагалду.

Доктор Айболит Кика суукушты бойы јаар кычырала, онын кулагына араай айтты:

— Чари-бари чава-чам!

— Чука-чук! — деп, Кика каруузын берди.

Ол куучынды угала, уулчак айтты:

— Слер кандый каткымчылу куучындажып јадыгар! Мен бир де сөс ондободым.

— Мен бойымнын андарымла андардын тилле куучындажадым. Мен андардын тилин билерим — деп, доктор Айболит айдып берди.

— Слер бойыгардын суукужаарга нени айттыгар?

— Мен ого дельфиндерди кычырзын деп айткам.

3. ДЕЛЬФИНДЕР

Суукуш жаратка жүгүрүп барала, талай жаар баштанып, кыйгырды:

— Дельфиндер, дельфиндер, бери жүзүгер! Слерди доктор Айболит кычырып туру.

Дельфиндер жарат жаар тургуза ла жүзүп келгилейле, айттылар:

— Жакшы ба, доктор! Сеге не керек?

— Түбек түшкөн — деп, доктор айтты. — Кече эртен тура талайдын пираттары бир балыкчыга табарала, оны суу жаар таштап ийген болгодый. Мен ол сууга түшкөн болор деп коркуп жадым. Барып, талайдын түбин бастыра бедирегер, балыкчыны таап аладыгар эмеш пе?

— Онын чырайы кандый — деп, дельфиндер сурадылар.

— Кызыл-жеерен — деп, доктор каруузын берди. — Ол кызыл-жеерен чачту ла узун кызыл-жеерен сагалду. Оны меге таап беригер, ол меге сүреен керектү.

— Кем жок — деп, дельфиндер жөпсинди. — Мындый атту-чуулу докторго болужыс жетирер-

ге, бис сүүнедибис. Бис талайды бастыра бедиреерис, бис бастыра рактардан ла балыктардан сураарыбыс. Кызыл-жеерен чачту балыкчы сууга түшкен болзо, бис оны табала, эртен ле сеге айдып берерис.

Дельфиндер талайга жүзүп, балыкчыны бедиредилер. Олор талайдын түбин эбиреде бедиредилер, кажы ла таштын алдынан көргүлейле, бастыра балыктардан ла рактардан сурадылар, же сууга түшкен балыкчыны кайдан да таппадылар.

Эртен тура олор жаратка жүзүп келгилейле, доктор Айболитке айттылар:

— Бис сенин балыкчынды кайдан да таппадыс. Бис оны түниле бедирегенис, же талайдын түбинде ол жок.

Дельфиндер нени айтканын уулчак угала, сүрекей тын сүүңди.

— Онойдордо менин адам эзен! Эзен! Эзен! — деп, уулчак кыйгырып, алакандарын чаап турды.

— Бис сенин адангы кыйалта жок табарыбыс — деп, доктор ого айтты.

Ол уулчакты Тянитолкайга миндиреле, талайдын кумақтау жарадыла ары-бери узак алып жүрди.

4. МҮРКҮТТЕР

Пента сүүнчилү де, ырысту да боло берген. Же онын кийининде үшкүреле, кунучкыл сурады:

— Слер менин адамды канайып таап аларыгар?

Доктор айтты:

— Мен мүркүттерди кычыарым. Мүркүттердин көстөри курч. Олор ыраак көргүлейт. Олор булуттардын алдыла учуп баратканда,

жерле жорголоп жүрген кажы ла конусты көргү-
лейт. Мен оорды бастыра жерди, бастыра агаш-
тарды, јаландар ла кырларды, бастыра город-
торды, бастыра деревнелерди көргүлезин деп
сураарым — сенин аданды бастыра жерлерден
бедирезиндер.

— Кем јок — деп, Пента јөпсинди. — Мүр-
күттерди капшай кычыр!

Доктор мүркүттерди кычырарда, мүркүттер
учуп келдилер.

— Туш-башка учугар — деп, доктор айтты.

— Узун кызыл-јеерен сагалду, кызыл-јеерен
чачту балыкчыны табыгар.

— Кем јок — деп, мүркүттер айттылар. —
Мындый атту-чуулу докторго бис күчис јеткенче
болужарыс. Бис бийик-бийик учала, бастыра
жерди, бастыра агаштарды ла јаландарды, бас-
тыра кырларды, городторды ла деревнелерди
көрөлө, сенин балыкчынды таап аларга кичее-
нерибис.

Оор агаштардын, јаландардын ла кыра-
лардын үстүле бийик-бийик учтылар. Кажы ла
мүркүт узун кызыл-јеерен сагалду, кызыл-јеерен
чачту балыкчы мында эмеш пе деп, ширтеп
турдылар.

Эртенгизинде мүркүттер докторго учуп келе-
ле, айттылар:

— Бис бастыра жерди көрдибис, је балыкчы-
ны кайдан да таппадыбыс. Бис оны көрбөгөнис,
онойдордо, ол жердин де үстүнде јок.

5. АВВА БАЛЫКЧЫНЫ БЕДИРЕИТ

— Бис нени эделик? — деп, Кика сурады. —
Балыкчыны кыйалта јок табар керек. Пента ада-
зы јокко тын санааркап туру.

— Је оны каңайда табар? — деп, Тянитолкай сурады. — Мүркүттер оны таппаган да, оны кем де таап болбос.

— Слер тегин јерге онойып сананып јадыгар! — деп, Авва чугулданып айтты. — Мүркүттер көстөри курч куштар, је кижини јангыс ла ийт бедиреп табар аргалу. Слерге кижн табар керек болзо, ийти сурагар, ол оны кыйалта јок табар.

— Мүркүттерди сен ненин учун јаман көрүп јадын? — деп, Аввага Хрю-Хрю айтты. — Олорго бастыра јерди бир күнге айландыра учала, бастыра кырларды, агаштарды ла јаландарды көрөргө јенгил деп сен бодоп турун ба? Сен нени де этпей отурган, олор дезе бедирегендер.

— Мени нени де этпейт деп, сенин айдар учурын бар ба? — деп, Авва чугулданды. — Мен балыкчыны табарга сананзам, эртен ле таап аларым, сен оны билерин бе?

— Је таап ал! — деп, Хрю-Хрю айдала, каткырды. — Сен нени де таппазын, јангыс ла мактанадын!

— Айдарда, сенин сагыжынгла мен мактанчык па? — деп, Авва чугулданып айтты. — Же, кем жок, көргөйс!

Ол жаткан жеринен туруп чыгала, доктор жаар мантады.

— Доктор! — деди. — Пентадан онын адазы тузаланган кандый-кандый неме берзин деп сура.

Доктор уулчакка келеле, айтты:

— Сенде сенин адан тузаланган кандый-кандый неме бар ба?

— Бу — деп, уулчак айдала, карманынан жаан кызыл колплат чыгарды.

Ийт колплатка мантап келеле, оны ачаптынып жытай берди.

— Танкы ла селёдка жытанат — деди, — онын адазы канзадан танкылап, жакшы голландский селёдка жип туратан. Меге база не де керек жок... Доктор, уулчакка мен онын адазын үч күн өткөлөктө таап берерим деп айт. Мен ол бийик кырдын бажына мантап чыгала, эмди кандый салкын согуп турганын жытаарым.

— Же эм тургуза карануй — деп, доктор айтты. — Карануйда сен бедиреп болбозыг ине.

— Кем жок — деп, ийт айтты. — Мен онын жыдын билерим, меге база не де керек жок. Мен карануйда да жытаарым.

Ийт бийик кыр жаар мантады.

— Салкын бүгүн түндүктен согуп жат — деди. — Онон не жытаңып турганын жытап көрөли. Кар... үлүш тон... база бир үлүш тон... бөрүлөр... бөрүнүн күчүктери... оттың ыжы... кайың...

— Сен чын ла ондый көп жыт жытап жадын ба? — деп, доктор сурады.

— Чын эмей а! — деп, Авва айтты. — Кажы ла ийт кайкамчылу тумчукту. Кажы ла кичинек күчүгөш кижичи качан да сезип болбос жыттарды сезет.

Ийт кейди катап ла жытай берди. Ол бир де сөс айтпай турала, калганчы учында айтты:

— Кирпичтер... жаш уй... темир жабынчы... агаш аразындагы оок мешкелер... жол... тозун, тозун... база... база... база...

— Пряниктер бе? — деп, Тянитолкай сурады.

— Жок, пряниктер эмес — деп, Авва каруузын берди.

— Кузуктар ба? — деп, Кика сурады.

— Жок, кузуктар эмес — деп, Авва каруузын берди.

— Яблоколор бо? — деп, Хрю-Хрю сурады.

— Жок, яблоколор эмес — деп, Авва каруузын берди. — Кузуктар да эмес, пряниктер ле яблоколор до эмес, чибинин чочогойлоры. Онойдордо, балыкчы түндүкте жок. Түштүктен салкын согорун сакыйлык.

— Мен сеге бүтпей жадым — деп, Хрю-Хрю айтты. — Бастыразын таап айдып жадын. Сен кандый да жыт сеспей, тегин ле болор-болбос неме калырайдын.

— Сен менен кедери тур! — деп, Авва кыйгырды. — Онон башка мен сенин куйругунды тиштеп ийерим.

— Араай, араай! — деп, доктор Айболит айтты. — Керишти токтодыгар... Менин эрке Аввам,

сенин тумчугын чын ла кайкамчылу тумчук деп, эмди мен көрүп турум... Салкыннын согуп турган аайы кубулганча сакыйлыктар. Эмди десе жанар керек. Мендегер! Пента калтырап, ыйлап туру. Ого соок. Ол тын аштап жат. Оны азырайла жуурканнын алдына жаттырар керек. Же Тяни-толкай, бери тур. Пента, минеле, мүүстеринен тыгыда тудун. Авва ла Кика, менин кийинимнег базыгар!

6. АВВА БАЛЫКЧЫНЫ ОНОН АРЫ БЕДИРЕИТ

Эртенгизинде таң эртен Авва бийик кыр жаар ойто ло мантап барала, салкынды жытай берди. Салкын түштүктөн согуп турган. Авва узак жытайла, учы-учында айтты:

— Попугайлар, пальмалар, кижжи-кийиктер, чечектер, виноград, келескендер жытанат. Же балыкчынын жыды жытанбайт.

— База жытап көрзөн! — деп, Бумба айтты.

— Жирафалар, черепахалар, страустар, изү кумактар, пирамидалар жытанат... Же балыкчынын жыды жытанбайт.

— Сен балыкчыны качан да таппазын! — деп, Хрю-Хрю каткырып айтты. — Мактанбас та керек болгон.

Авва каруузын бербеди. Же эртенгизинде таң эртен ол бийик кырга катап ла чыгара мантап барала, кейди энирге жетире жытады. Орой энир-

де ол Пентала кожо уйуктап јаткан доктор јаар мантады.

— Тур, тур! — деп кыйгырды. — Тур! Мен балыкчыны таптым! Же ойгонзон! Уйуктаарга болор! Сен угуп јадын ба: мен балыкчыны таптым! Мен онын јыдын сезедим. Эйе! Эйе! Салкыннан танкы ла селёдка јытанат.

Доктор ойгоноло, ийттин кийининен јүгүрди.

— Талайдын ары јанынан күнбадыш салкын согот — деп, ийт кыйгырып турды, — мен балыкчынын јыдын сезедим! Ол талайдын ол ја-радында. Капшай, капшай оноор баралыктар!

Авванын тын үрүп турганына ойгоноло, бастыра андар бийик кыр јаар мантадылар. Пента да олорло кожо јүгүрди.

— Талайчы Робинзонго капшай јүгүр — деп, Авва докторго кыйгырды, — ол сеге кереп берзин деп сура! Капшай, оноң башка орой болор!

Доктор тургуза ла талайчы Робинзоннын кереби турган јер јаар јүргүрди.

— Јакшы ба, талайчы Робинзон! — деп, доктор кыйгырды. — Јакшынды јетирип, меге керебин бер! Меге бир јаан керек бүдүрерге талайла катап ла атанар керек.

— Же алгайын! — деп, талайчы Робинзон јөпсинди. — Көр, пираттардын колына кирдин. Пираттар — коркушту кара сагышту. Олор сени олјого алар, менин керебимди дезе өртөгилеп салар эмезе сууга чөндирип ийер.

Је доктор талайчы Робинзонды укпай турды. Ол керепке секирип чыгала, Пента ла бастыра андарын отургузып алып, талай јаар атанды.

Авва палубага мантап барала, докторго кыйгырды:

— Заксара! Заксара! Ксу!

Онызы ийттин тилиле мынайда айтканы:

«Менин тумчугымды көр! Менин тумчугымды көр! Мен тумчугымды кайдаар ла бурузам, керебинди оноор ло ууландыр».

Доктор парустарды божодып ийерде, кереп оног түрген жүзе берди.

—Түрген, түрген!—деп, ийт кыйгырып турды.

Кереп чакпындардын үстүлө түрген жүзүп баратты.

Андар палубада тургулап алып, балыкчы көрүнөт эмеш пе деп, ичкеери көрүп турдылар.

Же Пента онын адазы табылар деп бүтпеген. Ол бажын салактадып алган, ыйлап отурган.

Эңир кирди. Карануй боло берди. Доктор ийтке айтты:

— Жок, Авва, сен балыкчыны таап болбозын! Көөркий Пентага ачынадым, же эдер неме жок — жанар керек.

Доктор керебин ойто буруурга сананарда ла, мачтада отуруп алала, ичкеери көрүп турган Бумба үкү кенетийин кыйгырды:

—Мен ичкеери алдымда жаан жылым таш көрүп жадым — туку ондо, ыраак-ыраак!

— Оноор мендегер! — деп, ийт кыйгырды. — Балыкчы ондо, жылым таштын үстүндө — мен онын жыдын сезедим... Ол ондо!

Талайда тенкейип калган жаан жылым ташты удабай ончозы көрүп ийдилер. Доктор керепти жылым таш жаар ууландырды.

Же балыкчы кайда да көрүнбеди.

— Авва балыкчыны таап болбозын мен билгем! — деп, Хрю-Хрю каткырып айтты. — Доктор ондый мекечиге канайып бүткенин билбей турум.

Доктор жаан таштын үстүне чыгып барала, балыкчыны кычырды.

— Гип-гип! — деп, доктор кыйгырды. — Гип-гип!

«Гип-гип» аңдардын тилиле «ау» дегени.

Je каруузын кем де јандырбады.

Суунын үстүндө жүк ле салкын шуулап, чакындар таштарга согулат.

7. ТААП АЛДЫ!

Балыкчы жылым таштын үстүндө јок болгон. Авва керептең јаан таштын үстүне түжүре калыйла, кажы ла јарыкты жытап, онын үстүле ары-бери мантай берди. Кенетийин ол тын үре берди.

— Кинелеле! Ноп! — деп кыйгырды. — Кинелеле! Кинелеле! Ноп!

Онызы ийттин тилиле мынайда айтканы:

«Бери, бери! Доктор, менин кийинимнен жүгүригер! Менин кийинимнен жүгүригер!»

Доктор ийттин кийиниңен жүгүрди. Жылым таштын јанында кичинек ортолык бар болгон. Авва оноор мантады. Доктор оноң бир де алтамга артпай турды. Авва ортолыкта ары-бери мантап турала, кенетийин кандый да орого түже берди. Ородо карануй болгон. Доктор орого түжеле, фонаригин жарытты. Не деп туругар? Ородо так јердин үстүндө кандый да коркушту арык ла куу чырайлу кызыл-јеерен чачту кижии јаткан.

Ол Пентанын адазы болгон.

Доктор оны јенинен тартып, айтты:

— Öрö туругар, слер биске сүреен керектү.

Ол кижии озо баштап ол пират болор деп бойло, чугулду арбанды, је онын кийининде доктор јакшы кижии болгонын көрөлө, айтты:

— Меге, бар болзо, јиир неме беригер, мен

узак ойдин туркунына бир де неме жибегем.

Доктор ого калаш ла сыр берди, кижн ажаньп алала, бут бажына турды.

— Слер бого канайып келдигер? — деп, доктор сурады.

— Мени бого пираттар экелгендер. Олор меге курсак та, суу да бербегендер. Олор менин уулымды мененг алала, оны кайдаар да жарты жок жер жаар апаргандар. Менин уулым кайда, слер билереер эмеш пе?

— А слердин уулыгардын ады кем? — деп, доктор сурады.

— Онын ады Пента — деп, балыкчы каруузын берди.

— Менин кийинимненг бас — деп, доктор айдала, балыкчыга ородон чыгарга болушты.

Авва олордон озо магтап баратты.

Пента онын адазы келеткенин керептен көрөлө, балыкчыга удуря жүгүрди.

— Табылган! Табылган! Ура!

Ончозы каткырып, сүүндилер. Бумба ла Кика кожондодылар:

Ургүлжиге сеге мак,

Ат-нерелү Аввачак!

Жангыс ла Хрю-Хрю тууразында туруп алып, кунукчыл үшкүрип турды.

— Мен сеге каткырып, сени мактанчык ла төгүнчик деп айткам учун, менин жаманымды ташта, Авва — деп айтты.

— Кем жок — деп, Авва каруузын берди. — Мен сенин жаманынды таштап жадым. Же сен мени база катап жамандаар болзон, мен сенин куйругунды үзе тиштеп ийерим.

Доктор кызыл-жеерен балыкчыны ла онын

уулын олордын јаткан деревнезине апарып салды.

Кереп јаратка јууктап келерде, јаратта үй кижиге турганын доктор көрүп ийди. Ол Пентанын энези, балыкчынын үйи болгон. Ол јирме күн ле јирме түн талайдын јарадында отурып алып, ыраак талай јаар, онын уулы јанып келедири эмеш пе, онын өбөгөни јанып келедири эмеш пе деп көрүп, сақып турган.

Пентаны көрөлө, ол тын сүүнип, оны кучактай алып, окшой берди.

Ол Пентаны окшоп, кызыл-јеерен балыкчыны окшоп, докторды окшогон; ол Авваны да база окшоорго сананган.

Је Авва јыраанын ортозы јаар качып барала, чугулду ыркыраңды:

— Кандый тенек неме! Окшошты көрөр күүним јок. Онын окшожор күүни ондый тын келип турган болзо, Хрю-Хрюны окшогой.

Је Авва чугулчы болуп көрүнерге төгүне ле кылынып турган. Чынын айтса, ол база сүүнген.

Эгирде доктор айтты:

— Јакшы болзындар! Биске јанар керек.

— Јок, јок! — деп, балыкчынын үйи кыйгырды. — Слер биске айылдаар учурлу. Бис балык тудуп, тату пирогтор быжыарыс, Тянитолкайга тату пряниктер берерис.

— Мен база бир күнге артатан болзом, сүүнер эдим — деп, Тянитолкай эки оозыла күлүмзиренип айтты.

— Мен база! — деп Бумба јөмөшти.

— Мен база! — деп, Кика кыйгырды.

— Онызы јакшы! — деп, доктор айтты. — Ондый болзо, мен слерге айылдап барарым.

Ол бойынын бастыра андарыла балыкчыга ла онын үйине айылдап барды.

8. АВВА СЫЙ АЛДЫ

Доктор деревнеге Тянитолкайга минип алган кирди. Ол јаан оромло өдөрдө, бастыра улус ого бажырып, кыйгырдылар:

— Якшы доктор эзендик болзын!

Площадьта оны деревнениң үренчиктери ут-куйла, ого јакшынак чечектер бердилер.

Онын кийининде дезе сагалы јерге једип калган карлик чыгала, ого бажырып, айтты:

— Мениң Авваны көрөр күүним бар.

Карликтин ады Бамбуко. Бу деревнеде ол сыраңай ла күндүлү кижиге болгон. Бастыра улус оны сүүп, оноң коркуп туратандар.

Авва ого удур мантап барала, куйругын шыйманды.

Бамбуко карманынаң ийттин мөңүн мойынчызын чыгарды.

— Авва! Бистиң деревнениң јурт јаткан улусы сеге бу јакшынак мойынчыны, сен пираттар апарган балыкчыны тапкан учун, сыйлагылап јат — деп, ол көдүрүңилү айтты.

Авва куйругын шыйманып:

— Чака! — деди.

Андардын тилиле мынайда айтканы:

«Быйаным јетсин!»

Ончозы мойынчыны ајыктап кӧрдилер. Мойынчыда јаан букваларла мынайда бичип койгон:

«Аввага — эн сагышту ла јалтанбас ийтке».

Айболит Пентанын адазында ла энезинде үч күнге чыгара айылдады. Ой сүреен сүүнчилү өткөн, Тянитолкай эртен турадан ала түнге јетире тату пряниктер јиген, Пента скрипка ойногон, Хрю-Хрю ла Бумба дезе бийелегендер. Је јанар керек.

— Јакшы болзындар! — деп, балыкчыга ла онын үйине айдала, Тянитолкайга минип алып, доктор бойынын кереби јаар барды.

Оны деревненин бастыра улузы үйдешкен.

— Онын ордына сен бисте арткан болзон! — деп, ого карлик Бамбуко айтты. — Эмди талайла пираттар јүргүлейт. Олор сеге табарала, сени бастыра андарынла кожо олјого алгылаар.

— Мен пираттардан коркубай јадым! — деп, доктор ого каруузын берди. — Менин керебим сүрекеј түрген јүрүп јат. Мен парустарды тар-

тып ийзем, талайдын пираттары биске једиш-
пес.

Доктор бу сөстөрдү айдала, јараттан ырады.
Бастыра улус ого платтарла јанып, «ура»
кыйгырдылар.

9. ПИРАТТАР

Кереп чакпындардын үстүлө түрген жүзүп
баратты. Учүнчи күнде јорукчылар ыраакта кан-
дый да ээн ортолык көрүп ийдилер. Ортолыкта
— агаштар да, андар да, улустар да көрүнбейт —
јүк ле кумак ла јылым таштар. Је ондо, ол таш-
тардын ары јанында, коркушту пираттар јажы-
нып алып тургандар. Кандый-кандый кереп
олордын ортолыгынын јаныла өдүп брааткан-
да, олар ол керепке табарып, тоноп, улустарын
өлтүргилейле, керепти суунун түбине чөнгүре-
тендер. Доктор олордон кызыл-јеерен балыкчы-
ны ла Пентаны апарганына пираттар тын чу-
гулданып, оны узактан бери кетеп тургандар.

Пираттарда јаан кереп бар болгон, олор оны жылым таштын ары јанында јажырып туратандар.

Је доктор пираттарды да, олордын керебин де көрбөгөн. Ол бойынын аңдарыла кожо палубала соодоп базып јүрген. Јакшынак айас күн турган, доктор бойын сүрекей ырысту деп бодоп турган.

Кенетийин Хрю-Хрю чочкочок айтты:

— Көрзөгөр дө, туку ол ондо не кереп?

Доктор көрөлө, ортолыктын ары јанынан олор јаар кара парустарлу кандый да кара кереп јууктап келеткенин көрүп ийди.

— Ол парустар меге јарабай јат! — деп, чочкочок айтты. — Олор ненин учун ак эмес, кара өңдү? Јаңыс ла пираттардын кереби кара парусту болуп јат.

Хрю-Хрю чын айткан: кара парустары көрүнүп, талайдын кара сагышту пираттары келеткендер. Олор доктор Айболитке једижеле, ол олордон балыкчыны ла Пентаны апарган учун өчин аларга санангандар.

— Түрген! Түрген! — деп, доктор кыйгырды. — Бастыра парустарды тартыгар! Биске талайдын пираттары једишпезин.

Пираттар там ла јууктап келеттилер.

— Олор биске једжип келедилер! — деп, Авва кыйгырды. — Олор јуук. Мен олордын јүстерин көрүп јадым. Олордын эрин сагалдары кандый јаан! Бис нени эделиктер? Қайдаар качалыктар? Олор эмди ле биске чурап келип, бисти күлүйле, талай јаар таштап ийер.

Доктор өрө көрөлө, керептин үстүле учуп бараткан карлагашты көрүп ийди.

Ол кунукчыл үниле кыйгырды:

— Карлагаш! Карлагаш! Бистин кийинибис-

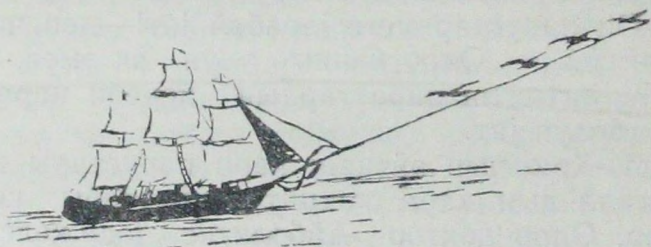
тең пираттар сүрүшкилейт, олар бисти эмди ле күлүйле, талай жаар таштаар.

Карлагаш керепке түжүп келди.

— Керептин тумчугына армакчы буула! — деп, ол кыйгырды. — Мен дезе барып турналар кычырайын!

Бир минуттын бажында турналар учуп келдилер.

— Кунукпа, доктор Айболит, — дештилер. — Бис сени өлүмнөң айрып аларыс.

Доктор армакчыны керептин тумчугынан буулап салды, турналар армакчыдан тиштенип алып, керепти ичкеери тарттылар.

Турналар көп болгон; олар сүрекей түргөн учуп, керепти апардылар. Кереп согондый учуп баратты; доктор шляпазы суу жаар чачылбазын деп тудуп алды. Аңдар кайра көрдилер — пираттардын кара парусту кереби кийининде ыраак артып калган.

— Слерге быйаным жетсин, турналар! — деп, доктор айтты. — Слер бисти пираттардан айрыдыгар. Слер эмес болзо, бис талайдын түбинде жадар эдибис.

10. ХОМЯКТАР НЕНИНГ УЧУН КАЧКАН

Турналарга уур керепти сүүртеп апарарга жеңил эмес болгон. Бир канча частардын бажында олар сүрекей арыганына талай жаар арай ла түшпей турдылар. Онойдордо, олар докторло жакшылажып алып, керепти жаратка жууктада тартып салала, бойларынын жаткан сас же-ри жаар уча бердилер.

Доктор оларды үйдежип, платла узак жагып турды.

Онын керебинин бастыра толуктарынан хомяктар ээчий-дечий мантап чыгып, жарат жаар калыгылап турганын кенетийин ол көрүп ийди.

Авва деп ийт хомяктарды көрөлө, олардын кийининен жүгүрди. Же доктор кыйгырды:

— Авва! Авва! Токто! Тийбе.

Авванын семис хомяктарды андаар күүни сүрекей келген, же нени де эдип болбозын, айтканын угар керек. Ол куйругын шыйманып, ыркыранып, күүн-күч жок туура басты. Бу өйдө докторго бир карыган хомяк келеле, айтты:

— Сен бисти бу ийттен айрыган учун, сеге

быйаным јетсин, доктор Айболит! Быйаным јетирип, сеге бир јажытту неме айдарым: бүгүн сенин керебин сууга чөңөр. Эйе! Уч те час өтпөс; ол талайдын түбинде јадар.

Доктор эки колыла бажын јаба тутты.

— Сен оны кайдаг билерин? — деп, ол хомяктаг сурады.

— Бис керептин түбинде јүредис, керептин түбинде суу кирип турган јарык боло бергенде ле, бис оны ончо улустаг озо көрөдис — деп, хомяк каруузын берди. — Кече энгирде мен уйма кирерге барадала, көрзөм, јарыктаг суу анаар ла кирип јат. Је, качар керек деп санандым! Эртен бу кереп сууга чөңөр. Ой өткөлөктө, сен де мынаг кач.

— Эйе, эйе! — деп, доктор јөпсинди. — Биске керептен эмди ле качар керек, онон башка бис оныла кожо сууга түжерибис! Андар, менин кийинимнен базыгар! Қапшай! Қапшай!

Ол бойынын немелерин јууп алып, јаратка түрген түжүп келди. Андар оны ээчий мантадылар. Олор кумакту јаратла узак барала, сүрекей тын арыдылар.

— Отурып, амырайлыктар! — деп, доктор айтты. — Бис нени эдетенис, отурып сананып алалы.

— Бис мында эр јажына артып калатаныс па? — деп айдала, Тянитолкай ыйлай берди.

Бастыра андар оңыла кожо ыйладылар, олор ончолоры јанарга тургандар.

Је кенетийин карлагаш учуп келди.

— Доктор! Доктор! — деп кыйгырды. — Јаан түбек түшти: сенин керебине пираттар чыгып алдылар.

Доктор бут бажына тура јүгүрди.

— Олор менин керебимде нени эдип жадылар? — деп сурады.

— Олор оны тоноорго јат — деп, карлагаш каруузын берди. — Капшай барала, оларды туш-башка сүр.

— Јок, оларды сүрбес керек — деп, доктор сүүнчилү күлүмзиренип айтты. — Менин керебимле баргылазын. Онын ордына капшай барала, олардын керебин алып алактар. Барып пираттардын керебин алактар!

Доктор јарат јаар жүгүрди. Оны ээчий — Тянитолкай ла бастыра андар.

Пираттардын кереби бу туру. Оndo бир де кижн јок. Бастыра пираттар Айболиттин керебинде.

— Араай, араай, табыштанбагар! — деп, доктор бойынын андарына айтты. — Пираттардын керебине кем де көрбөгөдий эдип кирип алактар.

11. ТУБЕК ЭЭЧИЙ ТУБЕК

Андар керепте табыш јогынан отургылайла, парустарды араай көдүргилеп, чакпындардын үс-түле бардылар. Пираттар нени де сеспей калдылар.

Кенетийин јаан түбек түшти.

Керек неде дезе, Хрю-Хрю чочкочок соокко алдырала, тумчугынан суу агып турган. Доктор пираттардын јанынча табыш јок өдөргө турарда, бу ла өйдө Хрю-Хрю үч катап тын чүчкүрип ийди.

Кем де чүчкүрип турганын пираттар угуп ийдилер. Олор палубага чыгара жүгүреле, доктор олардын керебин алып алганын көрүп ийдилер.

— Тур! Тур! — деп кыйгырыжып, олар доктордын кийининен сүрүштилер.

Доктор парустарды тартып ийди. Пираттар ого эмди ле једишкедий болды. Је кереп ичкеери ле ичкеери барат, пираттар эмештен кийининде арткылайт.

— Ура! Бис өлүмнен айрылдыбыс! — деп, доктор кыйгырды.

Је бу ойдо кандый да карыган пират колмылтык алала, адып ийди. Ок Тянитолкайдын төжине тийген. Көөркий Тянитолкай тентирилеле, суу јаар јыгылды.

— Доктор, доктор! Болужыгар! Мен сууга түжүп јадым!

— Мен сени аргадап алар эдим, је мен керепти токтодып ла ийзем, пираттар бисти тургуза ла тудуп алар! — деп, доктор ого кыйгырды.

— Је мен сууга чөңүп барадым, мен сууга эмди ле түже берерим! — деп, Тянитолкай суудан кыйгырып турды.

Је нени эдерин? Доктор парустарды түжү-

рип, керебин токтодоло, Тянитолкайга армакчы таштады.

Тянитолкай армакчыдан тиштенип алды. Доктор оны палубага тургуза ла чыгара тартып алып, онын шырказын буулап береле, ойто ло көндүкти. Же орой болгон! Пираттар сүрекей түрген келеткендер.

— Учы-учында бис сени тудуп аларыс! — деп, озор кыйгырып турдылар. — Сени де, сенин андарынды да! Сенин мачтагда јакшынак суукуш отуры. Удабас бис оны каарарыс. Ха-ха! Амтанду курсак болор! Чочкочокты бис база каарарыс. Бис чочконын эдин узак јибегенис! Бүгүн энирде бисте чочконын эдинен эткен котлеттер болор! Хо-хо-хо! Сени, кичинек докторды, бис армакчыларла күлүйле, курч тиштерлү акулаларга талай јаар таштап берерис.

Хрю-Хрю бу сөстөрди угала, ачу-корон ыйлай берди.

— Менде ырыс јок! — деп айдып турды. — Мен пираттарга каардырып јидирер күүним јок.

Авва база ыйлады — ол докторго ачынды:

— Оны акулаларга јидирер күүним јок! — деди.

12. ДОКТОР АРГАДАНГАН

Пираттардан јангыс ла Бумба үкү коркубады. Ол Аввага ла Хрю-Хрюга токуналу айтты:

— Тенектерди слерди! Слер неден коркуп јадаар? Пираттар бистин кийинибистен сүрүжип келеткен кереп удабас сууга чөнгө берер деп билбей туругар ба? Хомяктын айтканы сагыжаарга кирет пе? Кереп бүгүн кыйалта јок сууга түжер деген. Ондо јарык јаанап, суу толо бер-

ген, ол керепле кожо пираттар да сууга түшкүлеер. Слер неден коркуйтанаар? Пираттар сууга түшкүлеер, бис дезе тирү артарыс.

Je Хрю-Хрю ыйлаганча ла болды.

— Пираттар сууга түжерге жеткенче мени де, Киканы да кааргылап јип салар! — деп айдып турды.

— Бу өйдө пираттар там ла јууктап келеттилер. Олордын јааны, Беналис, палубада турган. Ол үлдүзиле јанып, тын кыйгырып турды:

— Эй, кижикийиктердин докторы! Сеге кижикийиктер эмдеер өй көп артпаган! Удабас бис сени балыктарга ла рактарга таштап берерис! Көр, сени јолой акулалар јип салбазын!

Доктор ого каруузын мынайда берди:

— Беналис, акулалар сенин бойыңды јип салбазын: сенин керебин тежилген, ол удабас суунын түбине чөңөр.

— Сен төгүндөп жадын! — деп, Беналис кыйгырды. — Менин керебим сууга түжүп турган болзо, оноң хомяктар качкылаар эди!

— Хомяктар туку качан кача бергендер, удабас сен бойың бастыра пираттарынла кожо суунун түбинде болорың!

Олордын кереби сууга араай чөнгүп баратканын пираттар бу ла өйдө көрдилер. Олор палубала жүгүрүжип, ыйлашкылап, кыйгырдылар:

— Аргадагар!

Же олорды аргадаарга кем де сананбаган.

Кереп талайдын түбине там ла түжүп турды. Удабай ла пираттар сууда боло бердилер. Олор чакпындардын үстүндө чакпыланыжып, кыйгырып турдылар:

— Болужыгар, болужыгар, бис сууга түжүп жадыс!

Беналис, доктор отурган керепке эжинип келеле, армакчыла палуба жаар кармаданып чыкты. Же Авва ийт тиштерин арсайтала: «Ррр»—деди. Пират коркуганынан кыйгырып ийеле, бажы төмөн болуп, талайга калып түшти.

— Болужыгар! — деп кыйгырган. — Аргадагар! Мени суудан чыгарыгар!

13. АКУЛАЛАР

Кенетийин талайдыг үстүндө акулалар көрүнүп келдилер — жаан, курч тиштерлү, жаан оосторлу, коркушту балыктар.

Пираттар, акулалар эжингилеп келеткенин көргүлөйлө, сүрекей тыг коркудылар.

Же акулалар оморды коштой өттилер. Сырагай ла жаан акула доктор жаар ууланып жүзүп барала, тумчугын суудан чыгарып, сурады:

— Андар ла куштар эмдеп турган атту-чуулу доктор Айболит слер эмежигер бе?

— Эйе, менин адым Айболит — деп, доктор каруузын берди.

— Сүреен жакшы! — деп, акула эрмектенди. — Мен слерди көрөргө күүнзеп жадым. Бис слер керегинде көп жакшы немелер укканыбыс. Керепти айландыра эжингилеп турган улус не улус?

— Ол пираттар — деп, доктор айдып берди.

— Омор мени сууга түжүрелө, менин нөкөрлөрүмди жиирге санангандар.

— О-о! — деп, акула кайкады. — Бис бу ка-

зыр пираттарды јудуп ийелик пе? Бир ле сӧс айдып ийзегер, бис оморды јудуп койорыс.

— Јок, јӱргӱлегей! — деп, доктор токтотты. — Је оморды эмеш кезедер керек. Меге бир јакшыгарды јетирип, пираттардын јанын, Беналисти, меге экелип беригер.

— Кем јок — деп, акула каруузын береле, Беналиске эжинип келеле, оны будынан тиштешип алып, кереп јаар апарды.

— Беналис, сен сӱрекеј јаман кижиде болгон — деп, доктор пиратка айтты. — Сен керептерди тоноп, талайга тӱжӱрген, сен талайчылар ӧлтӱрген. Мен бир ле сӧс айтсам, акулалар сени јуткулап ийер. Мен бодозом, онойдо эткени коомой болбос. Је мен сеге сӱрекеј ачынып јадым. Ӗскӧ кижиде болорым деп сӧзин берзен, мен акулаларга омор сени јуткулабазын деп айдарым.

— Мен нени эдетем? — деп, оны јудуп ийерге оозын белен ачып алган акула јаар коркумчылу кӧрӱп, Беналис сурады.

— Урданып, улус тоноорын токтот — деп, доктор айтты. — Керептерди сууга чӧнӱрерин токтот. Улус ӧлтӱрерин токтот. Кандый-кандый иш иште.

— Кандый иш? — деп, Беналис сурады. — Мен неге де ӱренбегем ине. Мен јаныс ла улус тоноорго билерим.

— Јарат јаар эжин — деп, ого доктор јакарды, — ондо јакшы сад ӧскӱр. Ол садта јаблоколор, грушалар, банандар, кокосовый кузуктар, финиктер, дынялар, виноград ла арбузтар ӧссин. Бу јаратка кажы ла талайчы амырап, ажанып, куштардын кожонын угуп алгадый болзын.

Беналис кугарып, кабагын јуурып ийди.

— Онойдордо, сен мени сад ӧскӱретен кижиде болзын деп турун ба?

— Эйе, пират ла уурчы болгончо, сад өскүреччи болзо торт — деп, доктор каруузын берди. — Сенин иштеер күүнине бар ба, каруузын капшай бер?

— Жок, кандый да арбузтарла, дыняларла берижер күүним жок.

Же ол акуланын жаан курч тиштерин көрүп ийеле, мендеп айтты:

— Жөпсинип жадым... эйе... эйе... Кем жок, мен жөпсинип турум...

— Ундуба, бир ле кижини тонозон эмезе өлтүрзөң, мен ол керегинде тургуза ла билип ийерим, меге кушкаштар учуп келип, сенин каршулу кылыктарың керегинде куучындап бергилеер — деп, ого доктор айтты.

Онын кийининде доктор акулаларга айтты:

— Болужыгар жетирген учун, нажылар, слерге быйаным жетсин! Же пираттарга тийбегер. Жаратка эжингилеп барып, ак-чек улус болзындар.

Пираттар жаратка эжингилеп чыгала, тургуза ла иштене бердилер, доктор десе парустарын тартып, талай жаар жүре берди.

Коркушту пираттардан айрылганына кереп-те ончолоры сүүнгендер.

14. ОЗОГЫ НАЖЫЛАР

Айболит бойынын аңдарыла узак баргандар. Бир канча күннинг бажында олор кемнинг де кыйгызын уктылар:

— Бэон! Бэон! Баравэн! Бавэн!

Аңдардын тилиле мынайда айтканы:

«Доктор, доктор, керебин токтот!»

Доктор парустарды түжүрип ийди. Кереп токтой берерде, ончозы Карудоны көрүп ийдилер. Ол талайдын үстүлө түрген учуп келеткен.

— Карудо? Бу сен бе?—деп, доктор кыйгырды.

— Сени көрөлө, сүрекей сүүнип турум! Бери уч!

Карудо керепке келеле, бийик мачтага отурып алып, кыйгырды:

— Менин кийинимнен не эжинип келеткенин көрзөн дө!

Доктор талай жаар көрөлө, ыраакта эжинип келеткен Крокодилди көрүп ийди. Крокодилдин арказында Чичи кижикийик отурып алган. Ол пальманын жалбырагыла жангып, каткырып отуру.

Доктор керебин Крокодилге ле Чичиге удура

ууландырала, олорго керептен армакчы таштап берди.

Олор армакчыла палуба жаар кармаданып чыгала, докторго чурап барып, онын эрдин, жаактарын, сагалын ла көзин окшой бердилер.

— Слер талайдын ортозы жаар канайып келгенигер? — деп, доктор олордон сурады. Ол бойынын озогы најыларыла тушташканына сүрекей тыг сүүнген.

— Э-э, доктор! — деп, Крокодил айтты. — Сен јокто бистин Африкада биске сүрекей эрикчил болгон! Кика јок, Авва јок, Бумба јок, эрке Хрю-Хрю јок эрикчил! Шкапта тийиндер отурган, диванда ёж јаткан, комодто дезе эне койон койонокторыла отурган турага бистин јанар күүнибис тыг келген! Бис Африканы артызып, бастыра тенгистерди ле талайларды кечеле, сенин городына једип, сенде јажына артып каларга шүүштибис!

— Ура! — деп, доктор кыйгырды.

— Ура! — деп, Бумба кыйгырды.

— Ура! — деп, бастыра андар кыйгырдылар. Онын кийининде колдорынан тудуныжып алып, мачтаны эбиреде бийеледилер.

Шита, рита, тита дрита!
Шивандаза, шиванда!
Бис кайран Айболитти
Таштабазыс качан да!

Жаңыс ла Чичи кижжи-кийик тууразында отурып алып, кунукчыл үшкүрүп турды.

— Сен кайттын? — деп, Тянитолкай сурады.

— Мен чугулчы Варвараны эске алындым. Ол бисти ойто ло жаман көрүп, кыйнаар...

— Коркуба! — деп, Тянитолкай кыйгырды. — Варвара бистин турада жок. Мен оны талай жаар чачып ийгем, эмди ол улус журтабай турган ортолыкта жүрүп жат.

— Улус журтабай турган ортолыкта дейзин бе?

— Эйе!

Варвара улус журтабай турган ортолыкта жадып турганына Чичи де, Крокодил де, Карудо до — бастыразы сүүндилер.

— Тянитолкай эзендик болзын! — деп, озор кыйгырыжала, ойто ло бийелей бердилер.

Шивандары, шивандары,
Фундуклю ла дундуклю!
Варвара жогы кандый жакшы:
Варвара жокко сүүнчилү!

Тянитолкай озорго эки бажыла сүүнчилү кекиирде, онын эки оозы күлүмзиренип турды.

БАЖАЛЫКТАР

БАШТАПКЫ КУУЧЫН

КИЖИ-КИЙИКТЕРДИН ОРООНЫНА ЖОРУКТАГАНЫ

1. Доктор ло онын андары	3
2. Чичи кижик-кийик	6
3. Доктор Айболиттин иштенип турганы	8
4. Крокодил	10
5. Андар Докторго болушкылайт	12
6. Карлагаш	14
7. Африка жаар!	18
8. Жоткон	21
9. Доктор түбекке түшкени	22
10. Карудо попугайдын болужы	23
11. Кижик-кийиктерден эткен күр	26
12. Тенек андар	29
13. Сый	32
14. Тянитолкай	34
15. Кижик-кийиктер докторло айрылыжып жакшылашканы	36
16. Жаңы түбек	38
17. Тянитолкай ла Варвара	40

ЭКИНЧИ КУУЧЫН

ПЕНТА ЛА ТАЛАЙДЫН ПИРАТТАРЫ

1. Куй таш	43
2. Пента	45
3. Дельфиндер	48
4. Мүркүттер	49
5. Авва балыкчыны бедирейт	50
6. Авва балыкчыны онон ары бедирейт	54
7. Таап алды!	57
8. Авва сый алды	60
9. Пираттар	62
10. Хомяктар ненин учун качкан	65
11. Түбек ээчий түбек	67
12. Доктор аргаданган	69
13. Акулалар	72
14. Озогы нажалар	75

Корней Чуковский
ДОКТОР АЙБОЛИТ

На алтайском языке

Редактор *И. Кучияк*.
Художественный редактор *В. Буглак*.
Технический редактор *М. Тихтиев*.
Корректор *М. Суразакова*.

Сдано в набор 20/IX-56 г.
Подписано к печати 26/X-56 г.

Формат 84×108^{1/32}.

Печ. л. 2,5. Уч-изд. л. 2,8.
Тираж 1000 экз. Заказ 1332
Цена 90 коп.

Горно-Алтайское книжное издательство.
г. Горно-Алтайск, пр. им. Сталина, 17.
Типография № 15, г. Горно-Алтайск, пр. им. Сталина, 17.

1880

Баазы 90 акча
Цена 90 коп.